

INSTITUTIONEN FÖR FILOSOFI,
LINGVISTIK OCH VETENSKAPSTEORI

RÖRLÄGGARSLANG

Både skämt och allvar

Pia Nilsson

Uppsats:	15 hp
Kurs:	Lingvistik fördjupningskurs
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT 2018
Handledare:	Ylva Byrman
Examinator:	Åsa Abelin

Abstract

- Syfte:** Att upprätta en ordlista med rörläggarslang och därefter undersöka slangbildningens mönster och idéinnehåll.
- Teori:** Analysen av ordlistan gjordes ur ett sociolingvistiskt perspektiv med hjälp av teorierna om förtäckt prestige och tabu.
- Metod:** Ordlistan skapades genom att efterlysta ord via en sluten hantverkargrupp på Facebook. Analysen av ordlistan gjordes sedan genom att dela upp orden i olika kategorier som möjliggjorde identifiering av mönster bland slangorden.
- Resultat:** Resultatet består av två delar: ordlistan och analysresultatet. Analysen visar att rörläggarslangen utmärks av vulgaritet med påfallande många referenser till könsorgan och könsvätskor. Men i de språkliga uttrycken finns även stor humor och kreativitet. I slangens konstrueras ett *vi* som ställs mot *de andra* genom det ideal som uttrycks: att vara en etnisk svensk, heterosexuell, arbetsskicklig och duglig man. Manlighet är en central del av ordbildningen och yttrar sig genom förtäckt prestige och tabu.

Uppsats:	15 hp
Kurs:	Lingvistik fördjupningskurs
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	VT/2018
Handledare:	Ylva Byrman
Examinator:	Åsa Abelin
Nyckelord:	Slang, sociolingvistik, förtäckt prestige, tabu, manlighet.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte	2
1.2 Tidigare forskning	2
2. Teori	5
2.1 Sociolingvistik.....	5
2.2 Förtäckt prestige	6
2.3 Tabu.....	7
3. Metod	8
3.1 Ordlista	8
3.1.1 Sociolingvistiskt metodproblem.....	9
3.2 Etik	9
3.3 Analys.....	9
3.4 Material	10
4. Resultat.....	11
4.1 Benämningar på verktyg och VVS-material	11
4.1.1 Verktyg och VVS-material som liknas vid djur	12
4.1.2 VVS-material som liknas vid mänskliga kroppsutsöndringar	13
4.1.3 Skämtsamma benämningar på VVS-material och verktyg.....	14
4.1.4 Nedsättande benämningar på VVS-material och verktyg	15
4.1.5 Benämningar på VVS-material och verktyg som associeras till kvinnor.....	17
4.2 Benämningar på människor.....	18
4.2.1 Människor som liknas vid djur.....	18
4.2.2 Nedsättande benämningar på andra yrkesgrupper inom byggbranschen	19
4.2.3 Nedsättande benämningar på människor och yrkesgrupper utanför byggbranschen	20
4.2.4 Nedsättande benämningar på människor inom talargruppen	20
4.3 Övriga benämningar	21
4.3.1 Benämningar med referenser till etniskt ursprung	21
4.3.2 Verb i rörläggarslangen	23
4.3.3 Benämningar med gruppåtskiljande funktion.....	24
4.4 Sammanfattning.....	25
4.4.1 Benämningar på verktyg och VVS-material	25
4.4.2 Benämningar på människor	26
4.4.3 Övriga benämningar	26
5. Diskussion	28
6. Avslutning	35

Litteraturlörteckning	36
Bilagor	38
Bilaga 1. Ordlista.....	38
Bilaga 2. Synonymlista.....	47

1. Inledning

Som både uppsatstiteln och bilden på framsidan förmedlar är slang något som roar människor, men den har även en allvarigare sida som kan avslöja åsikter och världsuppfattningar som kanske inte alltid är menade att visas upp utanför talarkretsen. Slang anses ofta vara något fult, något som inte hör till standardspråk och etablisseman. Bergman (1970:78) liknar slangens utslag vid en barnsjukdom, vars utslag minskar med ålder och förstånd. Men enligt Kotsinas (1998:VII) är ett slangord egentligen bara ett nyord, som mestadels används i talspråket och ibland kommer för att stanna. Kotsinas (1998:VII) betonar istället slangens kreativitet och humor, och menar att slang inte alls bara används av ungdomar.

Rörläggarslang, som den här uppsatsen handlar om, innehåller både kreativitet och humor. Rörläggarnas språkbruk är många gånger skämtsamt och hjärtligt trots de stundvis grova uttrycken. Bilden på framsidan är ett exempel på det: ett practical joke där en montör har bytt ut en annan montörs nummerplåt i smyg medan den senare varit och handlat rörmaterial. Slangen har flera funktioner, bl.a. att chockera och visa grupptillhörighet (Norrby & Håkansson 2015:178). Rörläggarnas grova ordval fyller alltså en funktion och ger språket en speciell kraft, jämfört med vanliga ord. Uppsatsens resultat visar att rörläggarslangen inte är slumpmässig, utan följer vissa regler och mönster. Dessa mönster och dess förutsättningar diskuteras i uppsatsen och jämförs med andra språkgemenskaper.

Begreppet *slang* är egentligen svårdefinierat. Bergman (1970:78) menar att det är skillnad på slang och yrkesspråk. Sakliga och objektiva benämningar räknas enligt Bergman (1970:79) till yrkesspråk, medan personliga och känslöbetonade uttryck hör till slang. Den samlade rörläggardlistan har inslag av båda varianterna, men majoriteten av uttrycken hamnar i slangfacket och därför kommer rörläggarnas språk i den här uppsatsen att benämnas *rörläggarslang*. Ett argument mot att benämna rörläggarnas yrkesspråk som slang är att slangord enligt Andersson (1985:165) skulle ha en livslängd på högst 15-20 år. Vissa ord i rörläggardlistan är äldre än så, men att kartlägga tidpunkt för ordens uppkomst och hur mycket varje ord faktiskt används är inte möjligt att genomföra i den här uppsatsen. Det lämnas istället åt framtida forskning.

Precis som samhället förändras, förändras även rörläggarslangen, trots att flera ord är gamla och språket traditionellt sett har gått i arv från montör till lärling. Verktyg och aktuella

tekniker skiftar med tiden precis som orden. Även användning av smarta telefoner, pappaledigheter och förändringar på arbetsmarknaden ger förändrade beteenden och därmed ett förändrat språk. Det främsta syftet med uppsatsen är därför att dokumentera samtidens rörläggarslang. Som tidigare nämnts är slangord kopplade till känslor och kan därmed avslöja talarens åsikter och även samhällets normer, vilket gör slangen intressant ur fler aspekter än dokumentation och nöjesläsning. Därför är ytterligare ett syfte med uppsatsen att undersöka vad slangorden säger om talargruppen och samhället. Uppsatsen anlägger ett sociolingvistiskt perspektiv, vilket innebär att den undersöker sociala motiv till språkbruket och därmed identitetsskapande och dess språkliga konsekvenser.

1.1 Syfte

Uppsatsen har två syften. Det första är att upprätta en ordlista med rörläggarslang. Det andra är att analysera de mönster som uppträder i rörläggarnas slangordbildning och undersöka vad mönstren kan säga om talargruppen och samhället. För att kunna göra det kommer jag även att undersöka andra språkgemenskaper för att jämföra med rörläggarslangen på utvalda punkter.

1.2 Tidigare forskning

Slang har genom tiderna upprört människor och även dokumenterats i stor utsträckning. Det gäller både olika gemenskapers slangbruk och allmänslangen. Ulla-Britt Kotsinas har forskat om ungdomsslang och gett ut ett flertal böcker i ämnet: bl.a. *Nordstedts svenska slangordbok* (1998), *En bok om slang, typ* (2003), *Ungdomsspråk* (1994) och *Förortsslang* (2004). Tack vare Kotsinas bok om förortsslang som skrevs i samarbete med Dogge Doggelito, blev slangorden *keff* och *guss* publicerade i den trettonde upplagan av Svenska Akademiens ordlista år 2006 (Wikipedia, 2016).

Ett annat flitigt citerat verk inom det svenska slangområdet är *Fult språk* (1985) av Lars-Gunnar Andersson. I boken diskuterar Andersson (1985) attityder till språkvariation, de fula ordens funktion, språkideologier och om det verkligen finns något språk som är fult. Anderson (1985) menar att slangordens funktion bl.a. är att visa grupptillhörighet och att slangorden signalerar tuffhet. Det senare motivet kopplas till förtäckt prestige, vilket förklaras

i avsnitt 2.2 Andersson (1985:75) påpekar även att förtäckt prestige främst förknippas med män och manlighet.

Till specifika språkgemenskapers slangbruk har Gösta Bergman (1970) bidragit med ordlistor och information om både romani, förbrytarspråk och månsing, som är västgötaknallarnas hemliga språk.

Officersjargong och manskapsslang i Sverige 1645–1945 har sammanställts av Gösta Langenfelt (1947). Officersjargongen i nämnd sammanställning är gammal, men jag har trots det valt att jämföra den med rörläggarslangen, eftersom de båda gemenskaperna övervägande utgörs av män. Troligtvis har förändringar skett både ur tids- och jämställdhetsaspekt.

Barbro Andersson (2001) har sammanställt en fackspråksordlista från hotell och restaurangbranschen, *Frukostflingor & Nötknäppare*. Ordlistan är indelad i kapitel som utgår från olika grupper av referenter t.ex. yrken, gäster, lokaler och arbetsmoment. Analysen av den här uppsatsens ordlista är gjord på samma sätt, med utgångspunkt i uppdelning av referenter. Även restaurangspråket har jämförts med rörläggarslangen eftersom de båda yrkesgrupperna traditionellt sett har tillhört arbetarklassen.

Om rörläggarslang finns dock ingen tidigare forskning eller officiell dokumentering, vilket motiverar uppsatsens syften.

Maja Lindfors Viklund (2001) har undersökt ordförråd, idéinnehåll och ordbildningsprinciper i svensk drogslang, vilket jag också kommer att göra i svensk rörläggarslang. Viklund beskriver mekanismerna bakom uttrycken och menar att slangen är ett verktyg som kan uttrycka

- 1) något om det som benämns med slangordet
 - 2) något om den som använder ordet
 - 3) något om den sociala matris genom vilket ordet passerar och uppfattas.
- (2001:26)

Eftersom slangord kan uttrycka allt detta är, som tidigare nämnts, ett syfte med den här uppsatsen att undersöka vad slangorden kan säga om talargruppen och samhället.

Vilka ord en talargrupp använder om sig själva och andra skapar en positionering. Vissa ord som används om andra kan vara nedsättande eller rentav att betrakta som diskriminerande.

Kristina Boréus (2005) som skrivit om språklig diskriminering, pekar på två viktiga förutsättningar för diskriminering: ojämlikhet och kategorisering, alltså att människor delas in i olika grupper och att en grupp människor har mer makt än en annan. Hon menar att diskriminering kan förekomma i olika grader, allt från sårande skämt till brutal förföljelse och får konsekvenser därefter. Konsekvenserna skulle kunna innebära att en person ändrar sitt sätt att agera på grund av ett sårande tillmäle eller att en person som utsätts för mer systematisk diskriminering kanske har svårare än andra med samma kvalifikationer att få ett arbete. Slangord med underliggande värderingar kan alltså påverka människor mer än man kanske tror.

Kategorisering av människor innebär även att män och kvinnor tillhör två olika kategorier och därmed kan olika konventioner gälla för de olika grupperna. Detta har Forsskåhl (2001) undersökt. Forsskåhls (2001) undersökning visar att kontexten är avgörande för hur ett ord uppfattas och att ett ord kan få olika bedömningar beroende på om en flicka eller pojke står för yttrandet.

Sist vill jag nämna Fredrik Lindström som undersöker svenska ord, deras bildningsmönster och förutsättningar. Lindström (2002) tar bl.a. upp svenska svordomar och skällsord och Lindström (2000) tar upp språkets förutsättningar och menar bland annat att människor inte benämner sådant som ter sig självklart och jämför detta med ett fiktivt fiskspråk som troligtvis inte skulle ha haft ett ord för vatten.

I avsnitt 5 diskuteras uppsatsens resultat och ställs i relation till ovan nämnda, och ytterligare forskningsresultat. Jag kommer bl.a. att ta upp en undersökning från SIFO (Söderlund 2015) om vad som anses manligt eftersom manlighet visat sig vara en viktig del av ordbildningsmönstret. Eftersom resultatet i avsnitt 4 ger en tydlig bild av hur central manligheten är i ordskapandet presenteras ämnet mer i detalj i avsnitt 5.

2. Teori

Här presenteras de teorier som blir aktuella i diskussionen där jag söker förklaringar till de mönster i ordbildning som förekommer i rörläggarslangen.

2.1 Sociolingvistik

Sociolingvistik är, precis som det låter, ett socialt perspektiv på språkbruk (Nordberg 2013:13). Boyd & Ericsson (2015:11) beskriver det som studiet av relationen mellan språk och samhälle. Perspektivet kan anläggas både på en övergripande och en detaljorienterad nivå, från språkpolitik som berör ett helt land till samtalsanalys som berör enstaka individer (Nordberg 2013:18). Språket och dess sociala funktioner är alltså något som berör alla individer i ett samhälle, på alla nivåer. På individnivå kan det handla om att visa vem man är genom språket, ibland medvetet, men även omedvetet. Vilket språk en individ väljer att använda kan bero på situationen, alltså vilket syfte ett yttrande har, inom vilket ämne det görs, på vilken plats och vilken tidpunkt som yttrandet görs (Nordberg 2013:23). Givetvis påverkar även sociala faktorer som ålder, kön, etnicitet, yrke, utbildning och vilken relation talarna har till varandra (Nordberg 2013:23). Det är just vad som påverkar språket och hur språket påverkar individer och därmed samhället, som sociolingvistiken försöker tydliggöra.

Inom sociolingvistisk forskning finns det enligt Norrby & Håkansson (2015:26) två huvuduppdelningar: det interaktionella paradigmet och variationsparadigmet. Ett interaktionellt perspektiv ligger på detaljnivå och fokuserar på individens variation i förhållande till andra individer och grupper, exempelvis inom ett samtal. Här betonas att man inom varje nytt samtal förhandlar om positioner och roller, trots sina yttre sociala faktorer som då blir relativa. Norrby & Håkansson (2015:25–27) förklarar alltså att nya mönster kan uppstå hos en individ genom samtal med andra. Variationsperspektivet ligger tvärtom på en övergripande nivå och fokuserar på grupper och språkssystemets struktur inom dessa grupper i förhållande till andra grupper. Norrby & Håkansson (2015:25–26) påpekar att den här typen av undersökningar kräver ett kvantitativt material för att variationsmönster ska kunna identifieras. Uppsatsens analys av rörläggarslangen utgår alltså från variationsperspektivet, eftersom fokus ligger på generella tendenser inom gruppen i jämförelse med andra grupper.

2.2 Förtäckt prestige

Eftersom språkbruket är situationsberoende förekommer olika språkvarianter parallellt. Såväl olika länders språk som dialekter, men även formellt och informellt språk är något som en individ kan skifta mellan från en situation till en annan. Troligtvis skiljer sig språket åt vid en jobbintervju och en familjemiddag även om det sker på i stort sett samma geografiska plats. Beroende på vad de olika situationerna har för karaktär så får också språket som används i de olika situationerna olika status. Ett språk som kopplas till bildning och hög status får då ett prestigevärde (Andersson 1985:74–75). Den språkvariant som istället avviker från standardspråket kopplas till helt andra värden, exempelvis tuffhet. Det ger alltså en annan prestige, förtäckt prestige. På så sätt menar Andersson (1985:75) att språket blir en del av identiteten. Såväl språk som dialekter kan ha olika prestige beroende på kontext, så det är alltså alltid attityderna till ett visst språkbruk i en viss kontext som avgör vad som har prestige eller förtäckt prestige (Norrby & Håkansson 2015:20). Andersson (1989:17) förklarar att dessa attityder är en del av språkinläringen. Man lär sig alltså inte bara ett språks ord och grammatik, utan även hur man använder språket på olika sätt. Andersson (1989:27) menar att människor därför växlar mer eller mindre mellan olika språkliga koder¹ beroende på identitet och kontext.

Slang, svordomar och dialekt har förtäckt prestige och Andersson (1985:75) påpekar att det framförallt förknippas med män. Detta är en bidragande orsak till att manlighet är en viktig del i rörläggarnas ordskapande. Manlighet diskuteras vidare och ställs i relation till uppsatsens resultat i avsnitt 5.

Andersson (1985:110) menar att användning av svordomar och slang kan ha olika slags motiv: psykologiska, sociala och språkliga. De psykologiska motiven handlar främst om att ge uttryck för frustration och ilska. De sociala motiven kan vara att visa sig tuff, vilja chockera, visa grupptillhörighet, att håna andra och att visa samhörighet eller vänskap med någon. Språkliga motiv kan vara att svordomar och slang är speciella ord med en viss kraft och därmed kan skapa effekter, att man vill variera sin talstil eller att användningen sker så

¹ En språklig kod är mer än bara en variant. Koden omfattar även *hur* språket kan användas i olika situationer.

frekvent att slang och svordomar passerar som vilka andra ord som helst (Andersson 1985:110–125).

2.3 Tabu

Att ett ord är tabubelagt beror förstås på att ämnet som ordet representerar är tabu. Hur starka känslor ett tabubelagt ord väcker beror på samhällsvärderingar och ju starkare känslor ett ord väcker desto närmare kommer man, enligt Frykman (1979 refererad i Byrman 1989:16–17) värderingens kärna. Ett exempel på vad som kan utgöra en sådan kärna i rörläggarnas kultur och kontext är manlighet, som förklaras närmare i diskussionsdelen. Tabun varierar med tid och kultur, men Andersson (1985:78–79) tar bl.a. upp följande ämnen som tabubelagda i västvärlden: kön och sexualitet, kroppens avfallsprodukter, funktionsvariationer och prostitution. Jag vill lägga till ett ämne som år 2018, åtminstone i Sverige skulle kunna klassas som tabu: rasism.

När man lär sig ett språk lär man sig samtidigt att dela upp verkligheten genom benämningar och kategoriseringar. På så sätt uppstår områden som är skilda från varandra och enligt Leach (1964 refererad i Byrman 1989:17) är det när gränser för de avskilda områdena överskrids som tabu uppstår. Uppdelningen av verkligheten medför olika taburegler för olika personer, eftersom även människor delas upp i kategorier som exempelvis kvinnor och män. Därför menar Tryti (1985 refererad i Byrman 1989:19) att vissa ord och beteenden kan vara tabubelagda för män, men inte för kvinnor och tvärtom. Att använda ord som är tabubelagda, eller att skapa nya ord som blir tabubelagda har då troligtvis sociala motiv och kan kopplas till förtäckt prestige. Tabu blir relevant i undersökningen av rörläggarslangen eftersom det förekommer en stor mängd slangord som berör tabubelagda områden inom språkgemenskapen. En undersökning av vilka tabubelagda områden dessa ord tas ifrån kan bidra till att avslöja underliggande sociala motiv.

3. Metod

3.1 Ordlista

För att göra en ordlista, behövs förstås ord. För att samla in material till ordlistan gjordes en efterlysning av rörläggarslang på Facebook i en sluten grupp. Gruppen där efterlysningen gjordes heter ”PLOMBIER SANS FRONTIÈRS [sic] RÖRMOKARE UTAN GRÄNSER” och trots att den är sluten så välkomnas alla i gruppen, så länge ett VVS²-intresse föreligger. Gruppen har 32 228 medlemmar³. Gruppen är välkänd inom VVS-branschen och såväl unga som gamla är medlemmar. Därför är möjligheten stor att få svar som är representativa för verkligheten. Även andra personer har gjort efterlysningar inom samma grupp och även de har bidragit till ordlistan. Så här lyder mitt efterlysningsinlägg:

Hej alla! Jag skulle bli jätteglad om någon skulle vilja bidra med lite fler inofficiella ord som bara används i rörvärlden. Jag lägger inga som helst politiska värderingar i orden, mitt intresse är bara att få dokumentera en gren i det svenska språket som väldigt få känner till. Jag börjar med några exempel som jag själv hört ute på olika byggen.

Negerkyss/smocka=vaskrensare, jordapa=markentrepenör eller grävmaskinist, hora=rörstöd med två rullande kulor upptill, väskedängare=säljare eller någon som jobbar på kontor.

Bekräfta eller dementera gärna dessa ord. Tack på förhand! /Pia

Detta inlägg fick 171 kommentarer, men för att säkerställa betydelser för enstaka ord gjordes ytterligare sökningar på dem specifikt i gruppen. De ord som undersöktes ytterligare var framförallt ord som jag personligen inte kände till. Eftersom gruppen har medlemmar från hela landet kan det förekomma dialektala ord som kanske är självklara i vissa delar av landet, men okända eller ovanliga här i göteborgstrakten. Det var genom dessa sökningar som andras efterlysningar och diskussioner om ord hittades. Ordlistans totala innehåll blev 219 ord.

I ordlistan har jag endast tagit med VVS-relaterade ord och utelämnat det som kan tänkas vara allmänslang exempelvis ordet *blattepannkaka* för pizza. Det skulle bli ett alldeles för stort projekt och inte vara relevant i syftet att undersöka rörläggarslang. De inrapporterade ord som inte togs med i ordlistan var ord som uppgiftslämnaren trodde var slang, men faktiskt är en officiell yrkesbenämning. I övrigt har alla inrapporterade ord fått en plats i ordlistan. För att

² VVS är en förkortning för värme, ventilation, sanitet.

³ Medlemsantal den 4 mars 2018.

underlätta både för min egen och andras förståelse av alla begrepp, upprättades även en synonymordlista som komplement till huvudordlistan.

3.1.1 Sociolingvistiskt metodproblem

Studier i sociolingvistik kräver ofta att andra människor involveras i undersökningen som ska utföras. Det kan medföra problem, eftersom man som sociolingvist helst av allt vill studera autentiska exempel av språkanvändning. Då kan den s.k. observatörens paradox uppstå. Boyd & Ericsson (2015:16) beskriver fenomenet, som innebär att människor eventuellt betar sig annorlunda än vad de vanligtvis skulle göra om de får veta att de är observerade. I arbetet med ordlistan skulle det exempelvis kunna innebära att informanterna rapporterar in ord som bara är påhittade och faktiskt inte används eller att de avsiktligt anger en felaktig förklaring. Detta problem verkar dock inte ha uppstått vid arbetet med den här ordinsamlingen eftersom det visade sig att alla inrapporterade ord stämde överens med respektive förklaring efter en kontroll av de ord som jag själv inte kände till. Däremot var inte alla gruppmedlemmar alltid överens om hur saker och ting faktiskt skulle benämnas. I de fallen har båda benämningarna noterats.

3.2 Etik

När man tar hjälp av andra människor i sin forskning ställs krav på information och samtycke från informanterna som deltar i undersökningen. Dessa krav uppfylls vid materialinsamlingen till den här uppsatsen, eftersom informanterna informerats om syftet med insamlingen och deltagandet sker frivilligt och i viss mån offentligt. Alla uppgiftslämnare förblir anonyma i uppsatsen och inte ens jag känner till alla uppgiftslämnarens identiteter eftersom vänskapsrelationer måste etableras på Facebook för att all personlig information ska bli tillgänglig. Vid arbetet med undersökning av ords betydelser och användning inom gruppen, är dock medlemmarna inte medvetna om att deras inlägg studerats, men jag bedömer att dessa kompletterande observationer inte kommer att vålla skribenterna något obehag. Det ska även tilläggas att etikprövning enligt Boyd & Ericsson (2015:22) inte är nödvändig för studentarbeten i Sverige.

3.3 Analys

Analysen av de insamlade orden gjordes genom att jag delade in dem i kategorier. Kategoriuppdelningarna är gjorda helt utifrån min egen uppfattning om vad som bör delas

upp och hållas isär för uppsatsens syfte. Först har jag studerat vad rörläggarna benämner med slangorden, med andra ord vilka fenomen, föremål eller människor som är referenter i rörläggarslang. Därefter har jag studerat mönster för hur dessa benämningar bildats, det vill säga vilka semantiska fält som benämningarna tas ifrån, vad de anspelar på och vilka attityder och värderingar de kan tänkas ge uttryck för. Utifrån dessa kriterier har orden alltså delats in i kategorier och resulterat i de olika avsnitten i resultatdelen. Gränserna kan förstås diskuteras och beroende på vilket perspektiv som ska anläggas kan olika uppdelningar bli aktuella, men uppdelningarna är i detta fall givetvis anpassade efter uppsatsens syfte. För att kunna undersöka vad som skiljer rörläggarslang från annan yrkesjargong har en jämförelse gjorts med officersjargong och språket i restaurangbranschen på några punkter.

3.4 Material

Materialet som använts för analysen består alltså av inrapporterade slangord, vilka har resulterat i rörläggarslangordlistan och synonymordlistan som finns i bilaga 1 och 2. För att göra jämförelser med annan yrkesjargong har även ordlistor från restaurangbranschen (Andersson 2001) och militärväsendet (Langenfelt 1947) använts. De valdes för att båda genrerna har något gemensamt med VVS-branschen. Militärväsendet såväl som VVS-branschen är traditionellt manliga områden och jargongen domineras av manliga talare. Både byggnadsarbetare och restaurangfolk har traditionellt sett tillhört arbetarklassen, vilket motiverar en jämförelse mellan de båda yrkesjargongerna. Andersson (2001:6) menar att restaurangpersonalen utgjorde arbetarklassens bottenskikt under industrialismen.

Uppsatsens metod kan både diskuteras och kritiseras, eftersom jag själv bidragit med några ord till ordlistan. Men materialinsamlingen till ordlistan ska skiljas från analysen av ordlistan. Undersökningen ska kunna testas av andra med hjälp av angiven metod och med hjälp av rörläggarslangordlistan kan även den här analysen utföras. Däremot kan det vara svårt för alla att samla in och bedöma slangord ur en kultur som är obekant för en själv. Därför faller det sig naturligt att jag har samlat in och även själv bidragit med ord som jag är bekant med och själv har observerat i mitt tidigare arbete som montör och lärling, precis som Kotsinas (2004) tagit hjälp av Dogge Doggelito till boken om förortsslang. Det kan dessutom vara svårt för utomstående att komma åt interna slanguttryck eftersom talargruppen är medveten om att flera av orden är tabu och inte vill visa upp språkbruket utanför talargruppen. Alla ord i ordlistan är kontrollerade med andra och det finns inget ord i listan som enbart jag känner till.

4. Resultat

I detta avsnitt presenteras en översikt av slangorden som används i rörbranschen. Majoriteten av de inrapporterade orden är benämningar på föremål, i det här fallet verktyg eller VVS-material, exempelvis olika rörkopplingar, tätningsmaterial, borr, elverktyg, WC-stolar eller handverktyg. Dessa presenteras i 4.1 Därefter presenteras i avsnitt 4.2 benämningar på människor, som kan vara andra yrkesmän, lärlingar, kunder eller någon som har utfört ett dåligt arbete. De flesta benämningar på människor pekar på *andra människor*, de som inte är som *vi*. Sista kategorin som presenteras i 4.3. är benämningar som varken syftar på föremål eller människor, utan på begrepp som kan beskriva beteende, händelser, arbetsmoment eller klassiska misstag. Slutligen presenteras en sammanfattning av benämningarna i 4.4.

4.1 Benämningar på verktyg och VVS-material

Verktyg och VVS-material liknas vid företeelser från flera olika semantiska fält. Vardagliga ting, alltså saker eller föremål, är vanligt att använda för att skapa slangord såväl i rörläggarslang som i allmänslang. Det är dock inget jag kommer analysera i uppsatsen. Eftersom mönstret inte är unikt för rörläggarslangen säger det inte heller så mycket om talargruppen. Ett exempel på verktyg som liknas vid vardagliga föremål är *julgran*, ett metallborr som kan borra flera hålstorlekar och därmed har samma form som en julgran.

Något som jag däremot kommer att analysera är benämningar från det semantiska fältet djur och benämningar från det semantiska fältet mänskliga kroppsutsöndringar. Detta presenteras nedan i två separata avsnitt. Ett exempel på VVS-material som tar benämningar från det semantiska fältet djur är Locherpasta. Det är en slags tätningspasta som används tillsammans med lin för att täta gängade rördelar. Tätningspastan liknas vid djursperma och kallas t.ex. för *hundpittskåda* eller *ugglerrunk*. Lin köpes som bollar eller nystan och är tunna trådfibrer som plockas efter behov och lindas kring utvändiga gängor för att täta när gängdelar sammanfogas. Skulle någon vattendroppe läcka ut sväller linet och täpper till ytterligare. Rörläggarna kallar linet även för *ragg*, *hö* och *änghår*.

Benämningarna bygger oftast på form, men ibland även på funktion. Ordet *sträckolin*, en påhittad produkt som sägs behövas när en rörbit kapats för kort och inte riktigt passar, bygger

på funktion. Däremot bygger slangorden för Locherpasta och lin på form, precis som *hajnyckel*, en skiftnyckel med tandad käft i bakdelen.

4.1.1 Verktyg och VVS-material som liknas vid djur

Ett populärt område att ta benämningar från inom rörläggarslangen är djur. Mestadels överförs djurens form eller delar av djuren på föremål. Ett exempel på det är *kamelkyss* som är en av många synonymer för vaskrensare. I figur 1 visas en vaskrensare av mindre modell. Andra exempel är *groda* ett monterat avloppssystem som sitter på plats men ännu inte är ingjutet, *näbbtång* som är en hörnrörtång med smala käftar och *svanhals* ett s-format vitt plaströr. Men i ordet *humlan* som betyder pinnsvets, är det istället ljudet som representerar djuret eftersom en pinnsvets drivs av el och surrar vid användning.

Figur 1. Vaskrensare.

I rörläggarslangen är det också vanligt att material och verktyg liknas vid djurpenisar och djursperma. Hankön eller dess utlösning kombineras med olika djur som gris, hund, apa, får, val, ugglan, tupp, ekorre, och elefant. Några exempel på det är *hundkuk* – 45 gradig gängad stålörsvinkel och *aprunk* eller *fårsperma* som båda är benämningar på Glidex, ett smörjmedel för avloppsrördelar.

Vissa djur symboliserar storlek eller mängd, t.ex. *elefantkuk* som syftar på kulvertrör, ett stort och bökgigt hölje som kapslar in isolerade värme- och vattenrör till en stor plastslang för att kunna grävas ner och sammanbinda rörsystem i olika byggnader. *Valsperma* och *ekorrapickafett* är fler exempel på storleksrepresentation. Dessa ord är ytterligare några synonymer för Glidex och Locherpasta, som är ett smörjmedel för avloppsrördelar och en tätningspasta i nämnd ordning. Vanligtvis används en mindre mängd tätningspasta än smörjmedel, därav storleksskillnaden på djur som representerar de båda vätskorna.

Ibland utgör djuren eller djurdelarna istället liknelser för funktion. Ett exempel på det är uttrycket *svinpitt* som är så väletablerat inom rörläggarslangen att många får fundera länge innan de kommer på vad verktygets officiella benämning är. Skruvutdragare, som det heter, är ett vänstergångat spetsigt verktyg som används för lossning av avbrutna bultar och kan liknas vid processen som sker då en grispenis penetrerar en sugga. Svinpitten kallas även *grispitt* eller *griskuk*. *Svinpitt* förekommer även i allmänslang enligt Kotsinas (2003:71) och bygger

där på samma funktion, men är istället en benämning på ett verktyg som används för att dra ut tändningslåset vid en bildstöld.

Även *Lathund* är ett ord som förekommer både i allmänslang och rörläggarslang. I allmänslang syftar ordet på en person, men i rörläggarslangen är *lathund* ett annat ord för rullstöd, ett y-format stativ som används vid kapning av långa rör och syftar till lathet eftersom stödet underlättar arbetet väldigt mycket. Ordet *tuppjucken* är en benämning på tigersåg, en elektrisk såg som används när inga krav på precision ställs, exempelvis vid rivning. *Tuppjuck* betyder enligt Kotsinas (1998:228) ”bli arg, bli galen, bli utom sig” vilket kan liknas vid användandet, eller något man kan bli av att använda en tigersåg under en längre stund, eftersom sågen skakar väldigt mycket när den är igång. Dessutom är det lätt att göra misstag med en såg som skakar och har dålig precision vilket kan framkalla frustration och ilska.

När djur används för att benämna material och verktyg har det sällan en nedsättande funktion, till skillnad mot när djur används i benämningar på människor. Speciellt för användningen av djur vid benämning av material och verktyg är också att det inte förekommer några kvinnliga referenser.

4.1.2 VVS-material som liknas vid mänskliga kroppsutsöndringar

Ett annat drag i rörläggarslangen är att det finns många exempel på hur VVS-material liknas vid mänskliga kroppsutsöndringar från både kvinnor och män. Generellt uppfattas de flesta kroppsutsöndringar som äckliga och är, som tidigare nämnts i teoriavsnittet, ett tabubelagt område. Två flytande produkter som ofta används i rörläggaryrket är tätningspasta och smörjmedel som används för att sammanfoga avloppsrördelar. De vanligaste heter Locherpasta och Glidex i nämnd ordning. Båda dessa produkter har förstås många olika namn. Som tidigare nämnts får de namn efter djursperma, men de liknas även vid mänskliga kroppsutsöndringar. Locherpasta, kallas förutom det som redan nämnts i avsnitt 4.1.1. bl.a. för *innerfittetfett* och *underkjolafett*. Glidex kallas exempelvis *fittilska* och *kukaspy*. Förutom sperma och lubrikation används några andra kroppsutsöndringar för ordbildning som förekommer i orden *glipsnor* som betyder våtrumssilikon, *bakåtskitare* en WC-modell med utlopp bakåt istället för nedåt som standardmodellen och *rövsmör* ett slags fett som kan uppstå mellan skinkorna efter längre arbetspass på en byggarbetsplats.

4.1.3 Skämtsamma benämningar på VVS-material och verktyg

Som inledningen till uppsatsen antyder är rörläggarslangen ett skämtsamt språk som existerar i en humoristisk och kreativ kultur. Något som tyder på det är alla synonymerna till vaskrensare: *smocka*, *kamelkyss*, *negerkyss*, *barnmorska*, *fosterfördrivare*, *göttebenga*, *vaskarånk*, *tjompen*, *tjoffe* och *poffel*. *Barnmorska* och *fosterfördrivare* syftar båda till förlösningsverktyget sugklocka, men uttrycker olika attityd till ingreppet. *Barnmorska* är ett neutralt hjälpmedel medan *fosterfördrivare* signalerar att barnet är något negativt och kanske oönskat. Även några av benämningarna på WC-manschett är humoristiska liknelser där något som sitter på ett WC-utlopp istället blir en klädaccessoar i ord som *prästkragen* och *fes* [sic]. Ett ord som förskönar eller förmedlar ett annat perspektiv än bara besvär med en trasig gänga är *gängsallad*, som alltså betyder trasig gänga. Betydelsen är visserligen densamma, men genom humorn blir attityden något mer positiv. Ett par synonymer som kan uttrycka motsatta attityder är de skämtsamma benämningarna på arbetskläder, *kavaj* och *slavdräkt*. Man kan alltså välja att uttrycka stolthet, självömkan eller möjligtvis ironi genom att använda slangorden istället för den standardspråkliga varianten.

Något som är vanligt förekommande på byggarbetsplatser är practical jokes. Till skillnad från exemplet i uppsatsens inledning finns ett mer vedertaget skämt som kallas *Locherfälla*. Skämtet går ut på att kleta Locherpasta under ett handtag med syftet att någon som tar i handtaget ska bli kladdig. Personer som garanterat råkar ut för skämt är lärlingar. Nya lärlingar brukar luras iväg för att hämta olika verktyg eller material som inte existerar exempelvis *ögonmått*, *golvdrag*, *synvinkel* eller *rakvatten*. *Ögonmått* är ju ett mått man tar med ögat, *synvinkel* är ett sätt att se på något och *golvdrag* är kallluft vid golvet, alltså inga verktyg. *Rakvatten* syftar till vattnet i ett vattenpass som en montör kan be en lärling att fylla på trots att den vattenfyllda glaskulan, libellen, inte kan öppnas och därmed varken kan eller behöver fyllas på.

Ytterligare en variant av skämtsamhet är ordvitsen *Linda MeLin*, som är ett fiktivt skyddshelgon och en ironisk påminnelse⁴ om att inte glömma lin vid arbete med gängdelar. Som tidigare nämnts i avsnitt 4.1. måste naturprodukten lin användas vid gängförband för att

⁴ En helt överflödig påminnelse, eftersom det är en av de första sakerna som en elev får lära sig på rörskolan (Energiprogrammet med inriktning VVS). Utan lin läcker det, helt enkelt.

undvika läckage. *Linda MeLin* är egentligen varken ett föremål eller en människa, men hör trots allt ihop med lin och gängdelar och tas därför upp i detta avsnitt.

Sist men inte minst, måste ordvitsen och onanihjälpmedlet *Lena Handén* nämnas. Det byggs av en bit avloppsrör och en gumminippel, men är troligtvis mer tänkt som ett skämt än en realitet.

4.1.4 Nedsättande benämningar på VVS-material och verktyg

Resultatet i det här avsnittet ger en tydlig bild av idealet att vara yrkesskicklig, att kunna hantera alla slags verktyg och att inte ta några genvägar. På grund av detta ideal blir vissa verktyg och material hånfullt benämnda.

Gränsen mellan skämt och hån kan vara hårfin. Vad som anses nedsättande och vad som anses skämtsamt kan skilja sig åt beroende på vem man frågar, i vilken situation yttrandet sker och vem som gör yttrandet. Dock skulle jag vilja påstå att *negerkyss* som togs upp i det förra avsnittet om skämtsamma benämningar passar bättre i det här avsnittet som handlar om nedsättande benämningar på verktyg och material. *Negerkyss* är ett bildligt uttryck och som tidigare nämnts, en av många benämningar på vaskrensare. Ordet har ett äldre ursprung och kan ha haft en annan, dock inte mindre nedsättande, syftning från början. Enligt Bergman (1970:97) betyder *kyss* smocka eller slag och belägg från år 1946 tas upp. En av flera synonymer till *negerkyss* är just *smocka*.

Material och verktyg benämns ofta efter människor med låg status och då främst med stereotypa referenser. Bildandet av nedsättande ord sker alltså i större utsträckning genom funktion, till skillnad mot när ord för djur och mänskliga kroppsutsöndringar används i ordbildandet. Det som har en nedsättande funktion här är de stereotypa egenskaperna. I ordbildningen används grupper av människor som tillskrivs dessa egenskaper eller egenskaperna i sig. Detta ordbildningsmönster blir tydligt i alla synonymer för korskoppling, som skiftar tillopp och retur i ett värmesystem. Kopplingen kan alltså användas när tillopp och retur förväxlats av misstag. Att korskoppling kallas *klantarslekoppling* och *dumskallekoppling* är kanske inte så konstigt, men ord som *mörarpare*⁵, *bravidakoppling*⁶ eller *lärlingskoppel* blir nedsättande eftersom en grupp personer helt enkelt pekats ut som

⁵ Mörarp är en förort till Helsingborg.

⁶ Bravida är ett rikstäckande installtionsföretag som omfattar flera teknikområden bl.a. värme och vatten (rörläggeri), ventilation och elinstallation.

dumskallar. Mestadels skapas nedsättande slangord för verktyg och material som förenklar rörarbetet, precis som korskopplingen. Klämringsskoppling är en annan koppling som förenklar och kan dras för hand. Användandet av en klämringsskoppling kräver alltså inte stora maskiner eller svetsning för att sammanfoga två rör. Därför har klämringsskopplingen fått den nedvärderande benämningen *böggkoppling*. Ytterligare en koppling som förenklar är en rörnippel med både in- och utvändiga gänga. Den kan underlätta reparationsarbete på äldre befintliga stålrörssystem och har förstås flera synonymer bl.a. *skojarnippel*, *norgenippel*, *luffarnippel* och *tattarnippel*.

Hittills har enbart exempel på VVS-material tagits upp, men givetvis förekommer även nedsättande benämningar på verktyg. Minibågfil är ett handverktyg som alla rörläggare har och kan kapa de flesta rörmaterial, alltså en smidig och flexibel liten såg. Minibågfilen har trots frekvent användning fått de nedvärderande benämningarna *glöttasåg*⁷, *gaysåg* och *fånsåg*. Sågen är alltså lätt att använda, så lätt att även ett barn, en fånig person eller homosexuella män kan använda den. *Glöttasåg* skulle även kunna associeras till storlek, alltså att sågen är liten precis som ett barn. Ett annat vanligt verktyg som har många namn är polygrip, som är en slags tång. Namnen som polygripen får bygger på dess främsta egenskap, flexibilitet. Tången är flexibel för att kunna greppa flera olika kopplingsstorlekar, men kan därmed även glappa och tappa greppet ibland. Benämningen *kasatång* berättar just detta, att tången ibland tappar greppet. Även polygripens nedsättande benämningar bygger på att tången glappar, men istället för att säga att det är tången som glappar så är det istället människor som anses glappkäftiga som används i ordbildningen t.ex. *stockholmare* och *ljustorpare*. Vem som anses glappkäftig skiljer sig troligtvis åt beroende på var i landet man befinner sig. Något som egentligen inte är ett verktyg, men som ändå passar i detta avsnitt är benämningen för en installationsinstruktion, *fegislapp*, eftersom ordet anklagar den som använder installationsanvisningar för att vara en feg person.

För att avsluta det här avsnittet vill jag även ta upp ett verktyg som kan skapa förvirring hos användaren, nippelnnyckeln, ett universalverktyg som passar att använda på en mängd olika dimensioner. Samtidigt som verktyget är ett hjälpmedel så kan det vara svårt att förstå hur det ska användas när man ser nippelnnyckeln för första gången. Därför pekar de nedvärderande

⁷ Ordet *glött* betyder *barn*.

benämningarna *idioten* och *mongonyckel* på användaren själv snarare än på andra människor. Att användaren själv erkänner sig ha svårigheter med ett verktyg är ovanligt och detta är en av få situationer då det är okej att göra fel eller att vara osäker.

4.1.5 Benämningar på VVS-material och verktyg som associeras till kvinnor

I rörläggarslangen förekommer en hel del referenser till kvinnor. Det rapporterades inga benämningar på specifika kvinnor under materialinsamlingen, utan referenserna görs istället i benämningar på material och verktyg. När referenser till kvinnor förekommer är det främst som sexuella objekt med syftningar på kvinnans könsorgan. De talrika synonymerna för Locherpasta och Glidex, *innerfittetfett* och *fittilska* som tagits upp i avsnitt 4.1.2. om kroppsutsöndringar är ett exempel på det. Dessa typer av referenser återkommer även i benämningarna på ersättningsmuffar i olika storlekar. En ersättningsmuff är precis som det låter, en muff som kan ersätta en annan som av någon anledning inte kan användas längre, eller så kan ersättningsmuffen monteras där det helt enkelt inte finns någon muff. För att kunna sammanfoga två avloppsrör behövs en muffända och en rörända och för att kunna ansluta olika vattenlås eller andra delar behövs det alltid en muff. Därför finns ersättningsmuffar i olika storlekar. Den minsta som är ca 50 mm i rördiameter kallas *lillulla*, den mellersta är ca 75 mm i rördiameter och heter *Ulla* och den största som är ca 110 mm i rördiameter går under benämningen *ryskan*. Ett annat VVS-material som syftar på kvinnans könsorgan är en WC-modell med bakåttutlopp istället för nedåttutlopp, som kallas *bakmusad WC*. Kvinnan som sexuellt objekt blir synlig ur flera aspekter, som oskuld i *mödomsspräckare* ett uppdragningsverktyg som används vid lödning för att vidga ett material och kunna sammanfoga det med ett annat, och som prostituerad i *hora* en vagn med små hjul som är avsedd för ryggläge vid arbete i trånga utrymmen.

Men kvinnan förekommer även som något annat än en sexuell varelse. Ordet *kärring* som är en benämning för rullstöd, ett y-format stativ och hjälpmedel som används vid kapning av långa rör, skulle kunna syfta till en gift maka. Och ordet *svärmor* som är en benämning på den allra största rörtångmodellen, skulle kunna representera makt. Den allra största rörtångmodellen har fler synonymer och samtliga refererar till kvinnliga roller i benämningarna *mormortång* och *lillemor*.

4.2 Benämningar på människor

Benämningar på människor i rörläggarslang skapar främst nedsättande epitet på *andra*, alltså människor som på något sätt skiljer sig från talaren. Boréus (2005:15) tar upp ojämlikhet som en viktig förutsättning för diskriminering. Som tidigare nämnts i avsnittet om tabu, är kategoriuppdelning av världen en del i att lära sig ett språk. Det är alltså något som alla lär sig. Boréus (2005:17) poängterar att det inte automatiskt sker diskriminering genom kategorisering, men för att diskriminering ska kunna ske är kategorisering en förutsättning. Förutsättningarna ojämlikhet och kategorisering är alltså en del av förklaringen till följande ord: *Ulla-Bella* – isoleringsmontör, *gnistapa* – elektriker och *rörhalva* – lärling. I de fall där nedsättande epitet riktas mot människor som faktiskt kan ha högre status än talaren, exempelvis chefer eller arkitekter, sker nedvärderingen istället genom förtäckt prestige. Polska byggnadsarbetare en grupp som förekommer både som referent och som benämningskomponent i nedvärderande epitet. Dessa epitet presenteras i avsnitt 4.3.1 under övriga benämningar eftersom de nedsättande benämningarna inte alltid syftar till människor, utan även begrepp. Något som är både intressant och värt att notera är att inte en enda kvinna har fått slangbenämningar bland de inrapporterade orden. Visserligen kan ju även kvinnor ha de yrkestitlar som benämns, men det förekommer alltså inget ord som pekar ut någon speciell kvinna.

4.2.1 Människor som liknas vid djur

Att djur kan användas på många olika sätt för att skapa benämningar på material och verktyg har visats i avsnitt 4.1.1 Men när djur används i benämningar på människor är strukturen mer begränsad. Djur används ofta för att benämna människor även i allmänslang exempelvis *kyckling* – fegis eller *fähund* – otrevlig person. På samma sätt sker användningen i rörläggarslang. Djurens stereotypa egenskaper överförs alltså på människor i ord som *valp* – lärling och *skata* – person som sparar minsta lilla skrot del. När djur används i slanguttryck som benämning på människor är det ofta en del i ett nedsättande epitet, till skillnad från när material och verktyg benämns. Några exempel på hur djur kan användas nedsättande är slanguttrycken *ullhare* – isoleringsmontör, som syftar till isoleringens struktur och feighet, *lysmask* – elektriker, en ordvits som kombinerar latmask med el och *jordapa* – markentreprenör, i betydelsen att en apa är en sämre variant av människa. *Gipskatt* och

spåntupp som båda är benämningar för snickare är nedsättande både i ordets för- och efterled. Gips och spån är mindre ansedda material än trä. Tupp och katt symboliserar män och kvinnor och ger orden skilda betydelser. Tuppen är överdrivet stolt, trots arbete med spån. Katten som är kvinnlig, arbetar inte ens med trä⁸. Resultatet av de båda associationerna blir löjeväckande och nedsättande.

4.2.2 Nedsättande benämningar på andra yrkesgrupper inom byggbranschen

Det förra avsnittet om människor som liknas vid djur har visat att djur ofta används för att skapa nedsättande epitet på människor. Men nedsättande epitet skapas även på andra sätt inom rörläggarslangen. När andra yrkesgrupper benämns nedsättande är det vanligt att lyfta fram en del av yrket eller ett attribut tillhörande yrket och antingen förenkla eller förlöjliga yrket genom att delen eller attributet får representera hela yrket i epitetet. Ett exempel på detta sätt att skapa nedvärderande epitet är uttrycket *ettrörsmontör* – sprinklermontör, som pekar på mindre vetande genom att lyfta fram det som anses simpelt, att montera ett rör istället för två⁹. Att förminska någons arbetsuppgifter eller att peka på enkelheten i någon annans arbete jämfört med ens eget, resulterar i att epitetet signalerar överlägsenhet för talaren gentemot den benämnda personen. Här återkommer alltså samma mönster för ordbildningen som för nedsättande benämningar på verktyg och VVS-material. Detta, att en annan grupp än den egna framställs som underlägsen, menar Boréus (2005:33) är den mest uppenbara formen av språklig diskriminering.

De flesta yrkesgrupperna på en byggarbetsplats får nedsättande epitet i rörläggarslangen. Snickare kallas förutom de två tidigare nämnda epiteterna *gipskatt* och *spåntupp* även för *spikätare* och *plywoodligist*. Målare kallas för *kladdjocke*, en markentreprenör kan benämnas *jordapa*, en ventilationsmontör *plåtdoris*, sprinklermontören kan få höra uttryck som *läckagemontör* eller *legobyggare* och isoleringsmontören kallas för *ullhare* eller *ullhund*. Men det finns en yrkesgrupp som rörläggarna tenderar att tycka särskilt illa om, eller kanske särskilt mycket om? Elektriker är nämligen den yrkesgrupp som har allra flest

⁸ Detta är min samtida tolkning av *gipskatt*. Se ordets ursprung (äldre betydelse) i ordlistan.

⁹ Sprinklersystem kan kallas ettrörssystem eftersom det enbart är kallvatten som ska ledas fram och inget vatten ska gå i retur. I tappvattensystem däremot behövs både kall och varmvatten. Och i värmesystem leds varmt vatten fram till värmebatteriet och det kalla vattnet tillbaka till pannan. Både vid montering av tappvatten- och värmesystem monteras alltså två rör parallellt till skillnad mot sprinklerör. Dock existerar termen *ettrör*- och *tvårörssystem* officiellt enbart vid benämningar inom värmesystem. Det finns ingen anledning att benämna ett system som alltid monterar ”ett rör” för ettrörssystem, därför blir uttrycket även ironiskt.

slangbenämningar. De nedvärderande benämningarna byggs både på djurprincipen och på principen om att en del får stå för helheten i uttrycken *gnistapa*, *slappapa*, *lysmask*, *kabeltattare*, *epelektriker*, *gnistbög* och *ljushuvud*.

4.2.3 Nedsättande benämningar på människor och yrkesgrupper utanför byggbranschen

Det är dock inte bara yrkesgrupper på byggarbetsplatsen som blir tilldelade nedsättande epitet. Även kontorsbaserade yrken och privatpersoner får osmickrande benämningar av rörläggarna. Kontorspersonal kan generellt kallas för *pappersvändare*, en säljare kallas för *väskedängare*, en chef för *väskbärare*, arkitekten benämns *ritmupp* och bara att visa sig på byggarbetsplatsen i kostym kan straffa vem som helst genom benämningen *kragluffare*.

Privatpersoner som får nedsättande benämningar är förstas de som på något sätt kommer i kontakt med rörläggaren i dess yrkesroll. Det är främst kunder som rörläggaren arbetar hos som erhåller de nedsättande epitetet, exempelvis uttrycket *ryggsäck* som är en talande beskrivning på en privatperson som ständigt följer efter, står bakom, tittar på och frågar saker eller pratar samtidigt som rörläggaren utför sitt arbete. Det finns ett uttryck som säger ”kund kan själv” som handlar om kunder som först har försökt göra ett rörarbete själv, men sedan misslyckats och blivit tvungen att kontakta en hantverkare. Dessa kunder och egentligen alla som inte jobbar som hantverkare men ändå utför byggarbeten hemma, kallas för *timellare*¹⁰ och motsvarar ordet *hemmafixare*. Det finns ytterligare en kategori hemmafixare som är ett vedertaget begrepp i rörbranschen: *kebabteknikerna*. En *kebabtekniker* är helt enkelt någon som driver en pizzeria, mindre restaurang eller gatukök som själva utför rörarbeten i restauranglokalen. Otaliga bilder på dessa okonventionella och oestetiska men ofta kreativa lösningar förekommer i Facebookgruppen RÖRMOKARE UTAN GRÄNSER där jag hämtat materialet till ordlistan.

4.2.4 Nedsättande benämningar på människor inom talargruppen

Precis som nämnts i inledningen till detta avsnitt är det tydligt att de flesta benämningar på människor pekar just på *andra människor* utanför gruppen. Men självklart förekommer benämningar även på människor inom den egna gruppen. De som råkar ut för flest nedsättande epitet är förstas lärlingarna. Deras epitet grundas främst på det faktum att de är

¹⁰ Martin Timell har lett ett TV-program som handlar om renovering hos privatpersoner.

nybörjare, som i tillmälena *rörhalva*, *blåbär*, *färsking* och *valp*. Men uttrycket *spännband* syftar istället på ett beteende som är typiskt för en del lärlingar, att följa varje steg som handledaren tar. En rörläggare som jobbar på en nyproduktion, alltså en byggarbetsplats där en helt ny byggnad ska uppföras, kan eventuellt råka ut för det ofördelaktiga epitetet *ackordsutjämnare* – en person som jobbar långsamt och därmed drar ner ackordsförtjänsten¹¹. Att bli utpekad som någon som jobbar dåligt, långsamt eller att visa att något har missuppfattats kan även visas genom uttrycket ”är du inte *fullbetald* eller?” Uttrycket är vedertaget i just den användningen och förekommer till och med som ett mem på internet. Fullbetald är något som alla förväntas bli, vilket sker två år efter avslutat gymnasium, avlagt yrkesprov och fullgjorda lärlingstimmar. Då går man alltså från att vara lärling med lärlingslön som höjs i ett antal bestämda steg, till att bli en fullbetald montör. Därmed är uttrycket *fullbetald* i sig en positiv benämning.

4.3 Övriga benämningar

I det här avsnittet presenteras slangord där referenten varken är en människa eller ett föremål, utan istället ett begrepp som är relaterat till rörläggaryrket. Referenser till etniskt ursprung är framträdande i ordbildningen och förmedlar betydelsen att något är dåligt. Några begrepp utgörs av händelser eller beskrivningar av arbetsmoment och kan därför uppträda i verbform, vilket annars är ovanligt bland de inrapporterade slangorden som till största delen består av substantiv.

4.3.1 Benämningar med referenser till etniskt ursprung

När referenser till etniskt ursprung förekommer har det alltid en negativ funktion och ger uttryck för något som anses dåligt. Det visar exempelvis orden *negerjobb* som betyder att ett jobb är slitsamt eller måste utföras under dåliga arbetsförhållanden och *negerarsle* som syftar på bakfall och betyder att ett golv eller avloppsrör inte monterats i tillräcklig vinkel, vilket gör att vattnet inte rinner dit det ska utan faller tillbaka. Även uttrycket *den ryske* visar att osvensk etnicitet förknippas med något dåligt. *Den ryske* syftar på att byta material från gjutjärn till plast då en avloppsstam övergår till avluftarledning, vilket ledningen gör när stammen går

¹¹ Att arbeta på ackord innebär att betalningen bygger på prestation, istället för att vara tidsbaserad. Ju snabbare arbetet blir utfört desto högre lön utbetalas.

igenom det översta valvet och inga fler anslutningar till avloppet sker. Det kan alltså uppfattas som att det snålas in på material eller bara att plast är ett sämre material än gjutjärn.

Ett relativt nytt, men frekvent ord i rörläggarslangens som kräver en längre förklaring, är *kurwa*. *Kurwa* är en av de vanligaste polska svordomarna och betyder hora, men används i rörläggarslangens som referens till en mängd olika saker beroende på olika sammansättningar av ordet och hur det används. Framst syftar ordet till de fel som uppstår när polska byggnadsarbetare arbetar i Sverige p.g.a. ländernas skilda byggnadsstandarder. Något som exemplifierar det är uttrycket *kurwahandboken*, som förklarar att ett arbete skulle vara godkänt enligt handboken i andra länder trots att det är undermåligt enligt svensk standard och *klassisk kurwa* som beskriver ett typiskt misstag som en polsk byggnadsarbetare skulle kunna tänkas utföra eller har utfört. Däremot syftar orden *Kurwa VVS* eller *Kurwa AB* enbart till etniskt ursprung, precis som *kurwacigg*, alltså cigaretter som importerats från t.ex. Polen. Ibland är slangorden en kombination av de båda syftningarna t.ex. i *kurwa deluxe*. Uttrycket är ett ironiskt yttrande om ett dåligt utfört arbete med sämre ansedda material, som pekar på att detta anses fint eller lyxigt ur polska byggnadsarbetarens synvinkel. En alternativ betydelse av *kurwa deluxe*, kan vara att något är ett riktigt praktexempel på ett undermåligt arbete. Mestadels används ordet *kurwa* dock helt fristående som en interjektion i likhet med *ojdå!* eller *skit också!* och den polska användningen. Ibland förekommer interjektionen även i dubbel form: *kurwakurwa!*

Interjektionen *kurwa* förekommer inte bara fristående, utan används även på andra sätt. Här följer några autentiska exempel från Facebookgruppen Rörmokare utan gränser:

- ”Kurwa vad vackert, man blir fan tårögd” en kommentar till en bild som föreställer ett oestetiskt rörarbete som har utförts av polska byggnadsarbetare
- ”Kurwa ajj fixx” en kommentar till en bild på ett rörarbete som inte utförts på ett konventionellt sätt av en polsk byggnadsarbetare
- ”Kurwa det är specialpris på Ahlsell” en kommentar till en bild som visar en liten rund diskho med två monterade kranar som dessutom är felkopplade

- ”Heta arbeten kurwa” en kommentar till en bild där en polsk byggnadsarbetare helt ogenerat och kanske ovetandes bryter mot regler som gäller för heta arbeten¹² vars syfte är att undvika eldsvådor
- ”Kurwa jag kommer inte på det” ett svar på frågan *Gissa land?* som ställs tillsammans med en bild på ett undermåligt rörarbete.

För att visa skillnaden i användningen mellan *kurwa* som interjektion och *kurwa* som utpekande substantiv följer här några exempel från samma Facebookgrupp på *kurwa* som syftar på personer:

- ”Kurwa har flytspacklat och satt platter”
- ”Fråga kurwa”
- ”Kund kan själv eller polsky kurwa”

4.3.2 Verb i rörläggarslangen

Som tidigare nämnts i inledningen till avsnitt 4.3 är verben i rörläggarslangen relativt få, vilket motiverar att ta upp dem som faktiskt rapporterats i ett eget avsnitt. Självklart finns det etablerade verb som omfattas av yrkesspråket som exempelvis *dikta*, en ålderdomlig teknik för arbete med blytätningar av gjutjärnsrör och *skräcka* att öppna en ventil så lite att vattnet precis kan passera. Men eftersom mitt syfte är att redovisa slangbenämningar kommer jag här bara att redogöra för de benämningar som har slangbetoning. Samtliga av följande verb berör möjliga situationer på arbetsplatsen. Några exempel på dessa situationer är *snefetta* som innebär att skruva åt en mutter som sitter snett på kopplingen så att gängorna fördärvas, *fira för rusk* som betyder att montörerna vid dåligt väder tvingas till inomhusjobb, *FMF – fuska med finess* som förklarar att man ibland måste fuska för att kunna slutföra ett arbete men att det är okej så länge det görs med finess, eller *blindskita* som innebär en stunds vila, att sitta länge på toaletten för att tiden ska gå. Ett ord som uppträder som substantiv men beskriver ett beteende och därför tas upp i detta avsnitt är *träckatimmar*, vilket är ett uttryck för att arbeta långsamt med syftet att kunna fakturera fler timmar. Både *blindskita* och *träckatimmar* är uttryck som indirekt visar behovet av vila, men uttrycks med hjälp av avföring som är ett

¹²Heta arbeten är benämningen för arbetsmoment som medför uppvärmning eller gnistbildning, exempelvis kapning i metall med vinkelslip eller svetsning. För att undvika brandrisk måste speciella säkerhetsregler följas. Om en eldsvåda skulle uppstå och det genom utredning framkommer att regler för heta arbeten inte har följts väntar rättsliga påföljder.

tabubelagt ämne. Uttrycken får därmed dold prestige och kan kopplas till manlighet. Alternativet i det här fallet, att explicit uttrycka trötthet eller nedstämdhet, skulle istället kunna ge en bild av talaren som svag och omanlig.

4.3.3 Benämningar med gruppåtskiljande funktion

Denna sista kategori utgörs av uttryck som på något sätt skiljer en grupp människor från en annan, utan att varken referera till människor eller föremål. I det första exemplet skiljer man människor åt beroende på om de har hård hud på händerna eller mjuk hud (d.v.s. kontorshänder) i uttrycket *innerfitteskinn* som alltså betyder mjuk hud som inte härdats av arbete. I *lärlingsgreppet* skiljer man människor som kan och de som inte kan hantera en polygrip på rätt sätt genom att påpeka att det bara är lärlingar som försöker använda en polygrip åt fel håll. Ingen kompetent rörläggare gör alltså detta misstag. Uttrycket *bonnasvets*¹³ syftar på en svets teknik som fungerar men absolut inte är optimal och skiljer därmed de som är noggranna från dem som inte är det. Uttrycket implicerar alltså att människor från landsbygden inte är lika noggranna som människor från en större stad. Ett annat bra exempel är *skanskarakt* som betyder 'lite snett'. Här menar man att resultatet generellt sett inte blir rakt när Skanskas snickare monterar interiör eller gjuter golv. Alltså skiljer man på snickare som är anställda på Skanska och andra snickare.

Man kan även skilja människor åt beroende på geografisk tillhörighet och uttrycket *norrlandskoppling* är ett exempel på det. *Norrlandskoppling* är en benämning på ett sätt att koppla rör till en shunt, vars uppgift är att blanda varmt och kallt vatten, för att undvika frysskador på systemet. Vad jag inte känner till är om detta sätt att koppla shuntar alltid förekommer i Norrland trots det faktum att temperaturen ofta är lägre där än i Västsverige, där uttrycket rapporterats. Antingen kan kopplingssättet vara vedertaget i Norrland och därför sakna benämning där, eller så är montörer som är vana vid kyla helt enkelt bättre på att använda isolering och värmekabel och kopplar därmed sina shuntar utan frysgardering.

Jag vill avsluta med ett exempel som sammanfattar flera andra exempel på kategorisering av människor i den här uppsatsen. Exemplet visar något som konstigt nog är sällsynt i rörläggarslangen, nämligen att talargruppen benämner sig själva. I uttrycket *rörlägggarbra* skiljer man helt enkelt på människor som är rörläggare och människor som inte är det, vilket

¹³ Frånsvets som saknar genombränning. Materialet är alltså bara smält (svetsat) på ytan, inte rakt igenom rörmaterialet, vilket givetvis medför större risk för läckage.

flera andra uttryck förmedlar mer implicit. *Rörläggbarbra* betyder just inte perfekt, men tillräckligt bra.

4.4 Sammanfattning

Här presenteras en sammanfattning av hela resultatavsnittet. Enskilda exempel stannar i varje avsnitt för att göra sammanfattningen kort och översiktlig.

Att döma av de ord som används för att skapa nedsättande uttryck och de som har en gruppåtskiljande funktion skulle ett ideal kunna formuleras: att vara en tuff, skicklig, noggrann, fullbetald montör, utöva kroppsarbete, vara en heterosexuell stadsbo, vara fullt frisk utan funktionsvariationer, ha avancerade arbetsuppgifter, ha ordnad livsstil och ekonomi och att vara en svensk man. Skulle alla dessa idealfaktorer uppfyllas, ska stolthet trots allt uttryckas med måtta. Det är alltså inom dessa ramar som rörläggarslangen existerar och kan sägas utgöra en del av den sociala matris som Viklund (2001:26) menar att slangorden passerar och uppfattas genom.

4.4.1 Benämningar på verktyg och VVS-material

De flesta orden i rörläggarslang är benämningar för verktyg och VVS-material, som kan vara både elektriska verktyg och handverktyg, WC-stolar, kopplingar eller tätningmaterial. När dessa föremål benämns tas benämningarna främst från djur och andra typer av föremål. När djur förekommer i rörläggarslang är det vanligt att djurens penisar eller sperma får benämna olika föremål, framför allt flytande VVS-material respektive avlånga verktyg. I just kombinationen djur och könsdrift förekommer enbart manliga referenser, till skillnad från när mänskliga kroppsutsöndringar, som också är en frekvent benämningskomponent, används i ordskapandet. Då förekommer även kvinnliga kroppsutsöndringar. Benämningar som syftar på kvinnor, bygger främst på kvinnan som ett sexuellt objekt, men även bilden av kvinnan som stöttande maka och makthavande svärmor förekommer i benämningar på verktyg och VVS-material. En hel del benämningar på verktyg och VVS-material är humoristiska och i flera fall är det ordvitsar som utgör benämningen. Ordvitsar är känt som ett västsvenskt fenomen, men dessa ordvitsar har rapporterats från flera delar av landet, alltså inte enbart Göteborg. Slangbenämningar för verktyg och material kan bygga antingen på form eller funktion. När benämningarna bygger på form är det främst djur, andra föremål och kroppsutsöndringar som står för liknelsen. Bygger benämningarna istället på funktion kan

djur också vara inblandade men då alltså inte för sitt utseendes skull, utan p.g.a. sina egenskaper. Nedsättande benämningar bygger oftast på funktion och förknippas då någon som är på ett visst sätt eller har en viss egenskap med föremålet.

4.4.2 Benämningar på människor

När människor benämns är det i första hand människor som på något sätt skiljer sig från talargruppen, som får nedsättande epitet. Andra yrkesgrupper på byggarbetsplatsen, exempelvis elektriker och snickare har flera namn, men även chefer, kontorsarbete, säljare och arkitekter får slangbenämningar. De epitet som privatpersoner får handlar främst om att de inte har yrkeskompetens men trots det försöker att göra rörläggningen själva. Även om tonläget oftast är skämtsamt kan det ibland vara svårt att avgöra när en benämning övergår från ett skämt till ett hån. Ett semantiskt fält som är vanligt att ta benämningar från för att skapa nedsättande benämningar är djur. Här skiljer sig användningen av djur åt mot när djur används för att benämna verktyg och material. När människor benämns med hjälp av djur är det alltid med en nedsättande funktion, medan det sällan är det när verktyg och material benämns med hjälp av djur. Något annat som ger upphov till nedsättande epitet, även inom talargruppen, är lathet och inkompetens. Det är något som kan appliceras på såväl kollegor som andra yrkesgrupper.

4.4.3 Övriga benämningar

Dessa övriga benämningar omfattar begrepp som varken syftar till föremål eller människor. Här hittar vi de få verb som rapporterats in. Dessa verb berör möjliga situationer på arbetsplatsen. Några verb visar att företeelser som kan uppfattas som omanligt uttrycks med hjälp av dold prestige, vilket gör uttrycket gångbart. Uttryck som har gruppåtskiljande funktion utan att referera varken till föremål eller människor utgör en egen grupp, som också tas upp i avsnittet om övriga benämningar. Dessa begrepp skiljer människor åt genom att namnge en företeelse som pekar ut en viss grupp av människor som därmed blir synliga och ställs mot andra grupper av människor. Detta kan göras med hjälp av referenser till etniskt ursprung. Men referenser till etniskt ursprung har oftast funktionen negativ förstärkning i rörläggarslang, alltså att det etniska ursprunget ger betydelsen att något är dåligt. Referenser till etniskt ursprung görs bl.a. med det polska låneordet *kurwa* i olika kreativa sammansättningar. Låneord, även från engelska, är i övrigt helt frånvarande i rörläggarslangen. Något annat som är sällsynt i rörläggarslang är att talargruppen benämner

sig själva. Eftersom det är så sällsynt är ett enstaka exempel värt att ta upp här i sammanfattningen, adjektivet *rörläggbarbra*, som betyder: inte perfekt men tillräckligt bra.

5. Diskussion

I detta avsnitt diskuterar jag resultaten och ställer dem i relation till resultat från annan tidigare forskning. Eftersom uppsatsens resultat precis visat hur viktig manligheten är för ordskapandet är det först i detta avsnitt som ämnet diskuteras mer ingående.

Referentuppdelningen har hjälpt till att identifiera mönster i ordbildningen. Mönster, men även enstaka ord, kan säga något om samhället vid en viss tidpunkt. Gellerstam (1989:13) menar att nya ord skapas p.g.a. efterfrågad precision, både av innehåll och synsätt. Ett exempel på efterfrågat synsätt skulle kunna vara rörläggarslangens synonymer till arbetskläder – *slavdräkt* och *kavaj*. Orden uttrycker talarens inställning till arbetet, vilket är en del av en människas identitet. Både stolthet, ironi och att arbetet är något påtvingat, skulle med dessa ord kunna uttryckas, till skillnad från det neutrala *arbetskläder*.

Lindström (2002:206–207) beskriver tre huvudkategorier av sammansatta skällsord i svenskan: rena liknelser, beskrivande epitet och namnord. På samma sätt skulle även rörläggarslangens nedsättande ord kunna delas upp. Det vanligaste i rörläggarslangen är förstås beskrivande epitet som exempelvis *jordapa*, en benämning för markentreprenör. Men även namnord som *kladdjocke* för målare och *plåtdoris* för ventilationsmontör och liknelser som *skata* för en skrotsamlande montör och *spännband* för efterhängsen lärling förekommer. De följer alltså svenskans bildningsmönster. Det inlånade ordet *kurwa* är ett undantag. Men, när ordet används i nya ordbildningar som *kurwahandboken* följs mönstret för beskrivande epitet.

De nedsättande orden kan plockas ur flera referentgrupper och berör faktorer som kan påverka idealet som tolkats ur rörläggarslangorden: att vara man, svensk, heterosexuell, tuff, noggrann, fullbetald byggnadsarbetare, stadsbo (dock inte i innerstaden), fullt frisk utan några funktionsvariationer, ha avancerade arbetsuppgifter och att ha ordnad livsstil och ekonomi. Andra yrkesgrupper än VVS-montörer förlöjligas, trots att flera av idealbildens punkter skulle kunna vara förenade med dessa yrken. En förklaring till de här nedsättande orden skulle då kunna vara viljan att ange grupptillhörighet som är ett av de sociala motiven till svordomar och slang som Andersson (1985:115) tar upp.

En undersökning från SIFO år 2003 visar att det som är viktigast för manligheten är att vara praktiskt händig, ha bra potens och ett värlönat jobb i nämnd ordning (Söderlund 2015:148). Det ovan nämnda idealet är kopplat till manligheten, som alltså är en central del i slangordskapandet och kan härledas till förtäckt prestige (Andersson 1985:75).

Kombinationen av de semantiska fälten djur och könsdrift är ett exempel på det. I detta mönster förekommer uteslutande manliga referenser och inga nedsättande uttryck som riktas mot någon person utan enbart benämningar på materiella ting. Den manliga sexualiteten är alltså något som gärna uttrycks, utan att ha nedsättande funktion. Mönstret med kombinationen djur och könsdrift saknas helt i hotell och restaurangspråket (Andersson 2001), äldre svensk slang (Bergman 1970), nyare svensk slang (Kotsinas 1998) och i officersjargong (Langenfelt 1947). Några enstaka ord tas upp av Langenfelt (1947): *gåsbröst* – bräckkorv, *kattstjärt* – liten såg och *fårarshål* – vintermössa av fårskinn. Kotsinas (1998) nämner *björnfitta* – pälsmössa och Andersson (2001) rapporterar *laxfitta* – snåljåk. *Stjärt* kan snarare associeras med kroppen än med könsdrift. *Björnfitta*, *laxfitta* och *gåsbröst* syftar till honkön och *laxfitta* används dessutom nedsättande, till skillnad från rörläggarorden som bygger på kombinationen djur och könsdrift. Att detta mönster inte finns representerat på annat håll, talar för förklaringen att vilja chockera (Andersson 1985:114). Enligt Byrman (1989:16–19) uppstår tabu när gränser överskrids inom ramen för vad som anses normalt inom en viss kultur. Att kombinera djur och sexualitet blir då ett tabu, med kraft att chockera. Men, precis som Andersson (1985:114) resonerar kring kontextens betydelse för förväntat språkbruk, kan förväntningen på manlighet hos byggnadsarbetare göra att ord som *svinpitt* uppfattas mindre chockerande. Att kontexten är avgörande för hur ett ord uppfattas visar även Forsskåhls (2001) undersökning. Där framkommer (Forsskåhl 2001:109) att ordet *grabb* fick olika bedömningar, negativt, neutralt eller positivt, beroende på om en flicka eller pojke stod för yttrandet. Dessutom är rörläggarslangen en intern företeelse, vilket betyder att personen man vill chockera med stor sannolikhet rör sig inom samma kontext, vilket borde minska chockeffekten. En annan förklaring till mönstrets existens skulle då istället kunna vara viljan att visa sig tuff, som enligt Andersson (1985:113) är kopplad till förtäckt prestige och därmed manlighet.

Homosexualitet används bara som en referens till stereotypa egenskaper, som här skulle vara motsatsen till manlighet. *Böggoppling* och *gaysåg* är ord som syftar till lättare arbetsuppgifter, men det förekommer inga ord som refererar till sexuella detaljer män emellan. Här finns det

alltså utrymme för att överskrida gränser i chockerande syfte, även med politisk korrekthet att ta avstamp i. Att det inte görs, visar att slangordsbildningen inte är slumpartad utan att det faktiskt finns gränser och regler, som även rörläggare håller sig till. Förekommande ord i den allmänna svenska slangen som refererar till homosexuella detaljer, *analpolerare*, *tarmsprängare* och *kukslickare* m.fl. (Kotsinas 1998:287–288) är samtliga benämningar på en homosexuell man, alltså inte liknelser för andra föremål eller företeelser, som *böggoppling* eller *gaysåg* är. Zanyar Adami förklarar att det är viktigt för män att inte vara homosexuella och tar upp fyra uttryck som ska bevisa motsatsen:

1. Spöa en kille
2. Skryt om hur många tjejer du har satt på
3. Tala om hur mycket du hatar bögar
4. Anta utmaningar där du riskerar att slå dig och visa att du kan utstå smärta (Söderlund 2015:89)

Det är alltså inte homosexualiteten i sig som är den kraftfulla kärnan, utan manligheten. Därför blir kvinnlig homosexualitet helt oviktig och oprovocerande i sammanhanget och saknas också helt i rörläggarslangens vokabulär. Att manligheten är så viktig skulle kunna vara en förklaring till de begrepp som bygger på homosexualitet och vara ytterligare ett exempel på teorin om att orden signalerar tuffhet (Andersson 1985:113).

I rörläggarslangen är kvinnan närvarande i ett flertal skepnader exempelvis prostituerad, oskuld, svärmor, mormor, helgon, och kärring. Det sker genom referenser till kvinnans könsorgan, fiktiva kvinnor och kvinnliga roller. Detaljer kring kvinnans könsorgan vittnar om kvinnans sexlust, men inga ord berör kvinnlig orgasm. Manlig orgasm är tvärtom en central detalj, precis som onani, exempelvis i ordet *vaskarånk* – vaskrensare. I både officersjargong och rörläggarslang har kvinnoreferenser en nedsättande funktion, men i manskapsslangen finns kvinnan på längre avstånd och är inte någon man kommer fysiskt nära. I Langenfelt (1947) uppträder fiktiva kvinnor istället för sexuella detaljer, exempelvis *Karolina* – gevär, *Emma* – underbefäl, *Kajsa* – vind, *morsans omtanke* – hals- eller ansiktsskydd, *fröken* – fänrik, *häxbalett* – kvinnliga deltagare i regementets lördagsdans och *syster* – sjukvårdare som någon sällskapar med. I restaurangspråket benämns kvinnor betydligt oftare eftersom många yrkesnamn görs feminina, exempelvis *diskerska* (Andersson 2001). Att kvinnor

förekommer oftare gör dock inte bilden mer varierad. Andersson (2001) tar upp benämningar där kvinnan framställs som lösaktig, otrevlig/elak, eller villebråd: *kaféslyna* – yngre kvinna som jobbar på kafé, *kaffesubba* – tågvärdinna, *kallslinka* – kallskänka, *luderparketten* – borden närmast dansgolven, *musöppnardricka* – en drink för en tjej som inte smakar sprit och *sprithäxa* – spritkassörska, ofta äldre robust kvinna. Många kvinnorelaterade ord, både i restaurangbranschen och i officersjargongen, är nedvärderande epitet på yrkesutövande personer. Men efter uppdelningen av referenter i rörläggarsordlistan blir det tydligt att övervägande referenser till kvinnan inom rörläggarslang är föremål och många gånger förefaller de inte nedsättande. Både restaurangbranschens och officersjargongens ordlistor är dock talrikare. Där förekommer benämningar på olika kvinnor, till skillnad från rörläggarslangen som inte rapporterat in en enda benämning på någon kvinna. Rörläggarslangen refererar till kvinnor genom benämningar på föremål, men alltså inte till kvinnan i sig. Från restaurangbranschen rapporterar Andersson (2001) exempelvis *kalkon* – äldre kvinnlig gäst som kacklar och har sladdrigt halsskinn, *panelhöna* – kvinnlig gäst som inte blir uppbjuden, *fyrriotaggare* – medelålders damer, som ofta ses i nätstrumpor, kort kjol och högklackat, och *höns* – virriga servitriser. Från officersjargongen redovisar Langenfelt (1947) en mängd olika benämningar på kvinnor t.ex. *gädda* – vårflamma, *kaktus* – flicka, hakar sig fast, följer med överallt, *smycke* – flicka och *blomma* – flicka.

Att plocka benämningar från de semantiskafälten djur och föremål är vanligt såväl i officersjargong och inom restaurangbranschen som i rörläggarslangen. Djuren och föremålen används på samma sätt i ordskapandet som i rörläggarslangen. Djurorden från officersjargong är många och är ofta benämningar på personer eller yrkesroller. Exempel från Langenfelt (1947) är *bläckfisk* – skrivbiträde, *fisk* – civilist, *tupp* – fänrik, *katten* – straffverktyg och *kanin* – volontär. Andersson (2001) redovisar exempel från restaurangbranschen: *anka* – duchesspotatis, *föl* – folköl, *doggy bag* – matrester att ta hem i en påse, *guldfisk* – gäst som är generös med drinks, och *bladlus* – gäst som läser alla tidningar från början till slut. Precis som rörläggarslangen, lånar både restaurangspråket och officersjargongen in ord från vardagslivet för att benämna yrkesföreteelser, men eftersom jag valt att inte redovisa rörläggarslangens ord som bygger på ting eller föremål sånär som på ett exempel, kommer jag inte heller att redogöra för dessa ord i officersjargong eller restaurangspråket.

I nedsättande epitet är en av benämningskomponenterna etniskt ursprung. Detta förekommer även inom officersjargong och i restaurangspråket, dock inte alls särskilt omfattande inom restaurangbranschen. Det etniska ursprunget har oftast nedsättande funktion, men även färgassociationer gör sig gällande. Langenfelt (1947) redovisar följande exempel från officersjargong: *käppkines* – okamratlig, dum individ, *släppa in en neger* – släcka ljuset och *negersvett* – te. Andersson (2001) tar upp ett fåtal ord från restaurangbranschen: *Korv à la Afrika* – bränd korv, *niggrer* – de första svarta jazzmusikerna som kom till Sverige på 20-talet och *negerkapell* – förmiddagskonsert som framfördes av svarta jazzmusiker på 20-talet. Orden från restaurangspråket är alltså äldre och troligtvis inte aktuella idag, med tanke på att fenomenet ”svarta jazzmusiker” inte existerar på samma sätt idag som på 20-talet. I detta avseende skiljer sig alltså restaurangspråket från officersjargongen och rörläggarslangen. En anledning skulle kunna vara traditionen av olika nationaliteters prägel på restauranglivet. Andersson (2001:5) menar att såväl schweizare som valloner och fransmän påverkade restaurangetablissemangets tidiga utveckling. Det visar även mängden hotell- och restauranganknutna franska låneord som Andersson (2001) tar upp, t.ex. *sautera* – steka i smör eller olja och *à la carte* – maträtterna på matsedeln tillagas efter beställning.

För att summera den här diskussionen återkommer jag till syftet, där en punkt kvarstår att diskutera: vad rörläggarslangen säger om talargruppen och samhället. Alla gruppspråk, precis som rörläggarslang är interna företeelser. De tabubelagda uttrycken är alltså inte menade att chockera utanför gruppen, utan är snarare en intern identitetsuppvisning och gruppmarkör. Inom talargruppen visas genom rörläggarsorden en relativt snäv mansroll upp. Tidigare i avsnittet diskuteras hur mansidealet skildras genom rörläggarsorden och en stor del av manligheten ligger i sexualiteten, både att upprätthålla den själv och tillsammans med kvinnor. Sexuella detaljer, både om kvinnan och manlig könsdrift, i slangorden är exempel på det. Mansrollerna som skildras i rörläggarslangen är egentligen ganska få. Mannen kan antingen vara lärling eller fullbetald montör, manlig eller omanlig. Det finns fler ord som talar om hur man inte får vara, alltså vad som är omanligt, än hur man får vara. Några exempel på det är att dold prestige används som en täckmantel för att inte visa sig svag när man är trött eller nedstämd. Det bestraffas med hjälp av dold prestige att gå klädd i kostym på byggarbetsplatsen eftersom det anses både skrytsamt omanligt, lathet föraktas och hjälpmedel benämns hånfullt och inte heller ska man ha ohärdad hud på händerna eftersom den jämförs med huden på kvinnans inre blygdläppar. Kvinnan däremot skildras i flera olika roller som

har med ålder, social position, kroppsstorlek, sexuell erfarenhet och vilja, föräldraskap och även universell makt att göra. Benämningen på den allra största rörtången skulle lika gärna kunnat vara *farfartång*, men blir istället *mormortång*. En bild av det samtida samhället som visas i rörläggarslangen skulle alltså kunna vara att män, åtminstone de män som omfattas av talargruppen, upplever att de har mindre utrymme att vara och uttrycka sig än kvinnor.

Orden visar även att personer med annat etniskt ursprung än svenskt inte kan ha varit närvarande i större utsträckning i talargruppens domän förrän på senare år. Även om ordet *neger* förekommer så finns det inga ord som tyder på kontakt med talargruppen, eftersom ordet bara förekommer i några få bildliga uttryck som kan kopplas till stereotyper. Inga utländska låneord förekommer heller i rörläggarslangen, vilket annars präglat en mängd andra slang- och gruppspråk genom tiderna exempelvis förbrytarspråket (Bergman 1970:63) och restaurangspråket (Andersson 2001:5). Undantaget är förstås det relativt nya ordet *kurwa* som är ett låneord från polskan. Att ordet används på flera olika sätt med varierade sammansättningar kan vara ett tecken på en mer frekvent kontakt med talargruppen. Dock avslöjar rörläggarsorden att talargruppens kontakt med polska byggnadsarbetare inte resulterat i en positiv syn.

Rörläggarslangen visar även vem som har makt inom talargruppen. De invandrare och kvinnor som innefattas av talargruppen accepterar rörläggarslangen och gör den till sin utan att påverka den. Jag har själv oftast varit ensam kvinna på såväl byggarbetsplatser som på gymnasielinjen för blivande rörmontörer och därmed har mitt språkbruk assimilerats. Vid de få tillfällen då nedsättande språkbruk ifrågasätts i Facebookgruppen RÖRMOKARE UTAN GRÄNSER är det alltid män som ifrågasätter och inte sällan är det kvinnor som försvarar språkbruket. Att kvinnor och invandrare inte påverkar rörläggarslangen, kan bero på att de är få till antalet eller att de helt enkelt saknar makten att påverka den. Boréus (2005:15–16) poängterar att en grupp, alltså kategoriserade människor, enbart kan diskriminera en annan grupp om den har makt att göra det. Det skulle även förklara varför det inte finns några slangord ur lärlingarnas perspektiv, exempelvis om en sträng handledare/montör eller upplevda anpassningsbeteenden. Ett kvinnligt perspektiv hade kunnat resultera i benämningar om olika tekniker att hantera tunga verktyg och material eller bristen på toaletter på vissa arbetsplatser och någon som inte har svenskt ursprung kanske skulle ha benämningar på olika måltidsföreteelser eller sociala konventioner. Lindström (2000:196–197) menar att det inte

behövs benämningar på sådant som är självklart. Att en handledare är sträng, hur man lyfter tunga saker, att Pågens Lingongrova, Delicatobollar och en julmust är en utmärkt frukost eller att en utskällning väntar den som sätter sig på fel plats i byggboden är kanske självklart för talargruppen men inte för andra. Detta är alltså något som de som ansluts till talargruppen lär sig och uppfattar som självklart, vilket skulle kunna vara anledningen till att dessa företeelser saknar benämningar.

6. Avslutning

Här vill jag återkoppla till inledningen som tar upp både den positiva och den negativa sidan av slang. Både Bergman (1970:75) och Andersson (1985:171–172) drar paralleller från slang till poesin. Bergman poängterar att slang tar sig friheter och att slang är bildspråk, vilket i sin tur är poesi. Även Andersson betonar slangens kreativa och slagfärdiga sida. Jag vill även dra en annan parallell till poesin: verklighetsskapande. Inger Christensen skriver (2000:19) i sin diktsamling *alfabet* om juninatten: ”juninatten finns, juninatten finns”. När Christensen (2000:19) diktar vidare blir juninatten närvarande och verklig genom hennes ord. Läsaren får hennes bild av juninatten. Slangen, precis som poesin, blir då det verktyg som Viklund (2001:26) menar kan uttrycka något om den sociala matris, eller verklighet, genom vilket ordet passerar och uppfattas. Att slang kan avslöja olika verklighetsuppfattningar är både dess styrka och dess svaghet. Styrkan är att normer synliggörs och därmed ger slang kraft att påverka. Men svagheten är just att slang kan påverka verklighetsuppfattningar och attityder bl.a. genom diskriminering, eftersom slang tar sig friheter och inte kan kontrolleras uppifrån. Språkrådgivare ger ofta rekommendationer som är tänkta att förändra attityder för ökad tolerans, men eftersom slang motsätter sig etablissemangen finns risken att en sådan välvilja får motsatt effekt. Slang kommer alltid att uppröra och aldrig att tillhöra etablissemangen, eftersom slang då skulle förlora sin kraft och inte länge vara slang. Ordet *bil* är idag helt neutralt, men då det i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var ett alternativ till den korrekta benämningen *automobil* var det troligtvis mer uppseendeväckande (Svenska Akademien 2018).

Andersson (1985:232) påpekar att språkliga alternativ, som exempelvis valet mellan *bil* och *automobil* eller mellan *arbetskläder* och *slavdräkt*, ger upphov till bedömningar. Bakom varje slangord och verklighetsuppfattning finns givetvis en människa och precis som vi dömer andra, dömer andra även oss beroende på de språkliga val vi gör. Därför finns det all anledning att lyssna och fundera, både över sitt eget och andras språkbruk och kanske ställa sig frågan *varför*, innan man gör sin bedömning eller sitt språkliga val.

Litteraturförteckning

- Allén, S., Gellerstam, M. & Malmgren, S.-G., 1989. *Orden speglar samhället*. Stockholm: Allmänna Förlaget.
- Andersson, B., 2001. *Frukostflingor & nötknäppare*. andra upplagan red. Stockholm: Hotell och Restaurang Facket.
- Andersson, L.-G., 1985. *Fult språk*. femtonde tryckningen red. Stockholm: Carlsson bokförlag AB.
- Andersson, L.-G., 1989. Attityder till språk. i: Ulf Teleman & Carin Sandqvist, red. *Språkutveckling under skoltiden*. Lund: Studentlitteratur, pp. 15-37.
- Bergman, G., 1970. *Slang och hemliga språk*. Stockholm: Prisma.
- Boréus, K., 2005. *Diskriminering med ord*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Boyd, S. & Ericsson, S., 2015. Sociolingvistik i praktiken -inledning. i: S. Boyd & S. Ericsson, red. *Sociolingvistik i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB, pp. 11-34.
- Byrman, G., 1989. *Graviditetsuttryck i svenskan*. Lund: Lund University Press.
- Christensen, I., 2000. *Alfabet*. Stockholm: Bonnier.
- Forsskåhl, M., 2001. *Bland töser och grabbar -den värdeladdade slangen*, Göteborgs universitet: Institutionen för svenska språket.
- Frykman, J., 1979. Hel och ren. Kropp och tanke hos bönder och borgare. i: *Den kultiverade människan*. Lund: Etnologiska sällskapet i Lund, pp. 131-223.
- Kotsinas, U.-B., 1994. *Ungdomsspråk*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Kotsinas, U.-B., 1998. *Nordstedts svenska slangordbok*. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Kotsinas, U.-B., 2003. *En bok om slang, typ*. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Kotsinas, U.-B. & Doggelito, D., 2004. *Förortsslang*. Stockholm: Nordstedts Ordbok.
- Langenfelt, G., 1947. *Officersjargong och manskapsslang i Sverige 1645-1945*. Uppsala: Almqvisy & Wiksell.

- Leach, E., 1964. Anthropological Aspects of Language. Animal Categories and Verbal Abuse. i: *New Directions in the Study of Language*. Cambridge Massachusetts: Eric H Lenneberg, pp. 23-63.
- Lindström, F., 2000. *Världens dåligaste språk*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Lindström, F., 2002. *Jordens smartaste ord*. Smedjebacken: Albert Bonniers förlag.
- Nordberg, B., 2013. Vad är sociolingvistik. i: E. Sundgren, red. *Sociolingvistik*. Stockholm: Liber, pp. 13-37.
- Norrby, C. & Håkansson, G., 2015. *Introduktion till sociolingvistik*. Andra red. Lund: Studentlitteratur AB.
- Svenska Akademien, 2018. *Svenska Akademiens ordböcker*. [Online]
Available at: <https://svenska.se/tre/?sok=automobil&pz=1>
[Använd 12 05 2018].
- Söderlund, M., 2015. *Göra män*. Stockholm: Ordfront.
- Tryti, T., 1985. *Norsk Slang*. Oslo: Okänd utgivare.
- Wikipedia, 2016. *Ulla-Britt Kotsinas*. [Online]
Available at: [//sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Ulla-Britt_Kotsinas&oldid=38005980](https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Ulla-Britt_Kotsinas&oldid=38005980)
[Använd 22 mars 2018].
- Viklund, M. L., 2001. *Exotismer, romanticismer och vanliga överdrifter. Mönster och metaforer i svensk drogslang*, Göteborg: Göteborgs universitet.

Bilagor

Bilaga 1. Ordlista

ackordsutjämnare någon som anses vara lat och därmed minskar ackordsförtjänsten.

aprunk 1 glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar **2** ett smörjmedel för kabeldragning i rör.

bakblåsare universal WC, med utlopp bakåt istället för nedåt.

bakmusad WC universal WC, med utlopp bakåt istället för nedåt.

bakrykare universal WC, med utlopp bakåt istället för nedåt.

bakåtskitare universal WC, med utlopp bakåt istället för nedåt.

baldakin WC manschett.

ballofix benämning på alla slags minikulventiler oavsett fabrikat. Minikulventilen Ballofix tillverkas egentligen bara av Broen AB.

barnmorska vaskrensare.

blindskita sitta länge på toaletten för att tiden ska gå.

blåbär lärling.

blötbräda vattenpass.

bonn(a)svets frånsvets utan genombränning. En svets som fungerar men inte är optimal.

bravidakoppling korskoppling. Bravida är ett rikstäckande installationsföretag.

bröst ventilöverstycke.

bubbelpinne vattenpass.

byxgrensavdragare blandarnyckel 2111.

böggkoppling klämringsskoppling.

cicocico nippelnyckel, universalverktyg (barnleksaksfabrikat, Finspång).

dagisbarn målare.

den ryske att gå igenom översta valvet med gjutjärnrör och därefter byta till plaströr där röret övergår från stam till avluftare.

dikta täta (och knacka) en blyskarv i avloppsrör av gjutjärn. Blyskarvar används självklart inte längre vid nyproduktion. Dikta är en gammal fogningsteknik.

dojja muff på rördel (Stockholm).

dubbeldojjad dubbelmuffad rördel.

dumskallekoppling korskoppling.

dånns rännstensbrunn, dixel, körbar beteckning.

dånnsalock rännstensbrunn, dixel, körbar beteckning.

döhatt blindbricka.

dötid transporttid för värmevattnet, från panna till värmebatteri.

ebbja glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar.

ekorrapickafett locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringskopplingar (Karlskrona).

elefantkuk kulvertrör, isolerade PEX-rör för olika ändamål inkapslade tillsammans i ett större hölje.

epelektriker elektriker.

etrörsmontör sprinklermontör.

fegislapp installationsinstruktion.

fes WC-manschett.

fettaaa glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar (inom markentrepnad).

fira för rusk dåligt väder som tvingar till inomhusjobb.

fittelse glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar.

fittilska 1 glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar **2** Uponors blåa smörjmedel för avloppsrördelar.

flåbusaborr flat träborr, speedborr.

FMF fuska med fitness.

fosterfördrivare vaskrensare.

fullbetald när lärlingstiden är över och yrkesprovet är avklarat blir man fullbetald och får 100% av lönen enligt en lönetrappa. Ett uttryck som ofta används nedsättande till vem som helst: "Är du inte fullbetald eller?"

fånsåg minibågfil.

fårsperma glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar.

färsking lärling.

gaysåg minibågfil.

gipskatt snickare. Ett ord som ursprungligen kommer från efterkrigstiden då italienare flyttade till Göteborg för att arbeta i fabriker. Italienarna arbetade extra med varuförsäljning

på allmänna platser, exempelvis Slottsskogen. Varorna som såldes var diverse krimskrams av sämre kvalitet bl.a. porslinsfigurer som gick sönder lika lätt som gips. Gipskatt refererade alltså till dålig kvalitet och i det här fallet en snickare som gör ett dåligt jobb.

gjord bit passar spelar ingen roll om en kapad/bockad rörbit inte är helt perfekt.

glipsnor silikon.

glitterpinne förkromade rör (Skara).

glöttasåg minibågfil (Skåne).

gnistapa elektriker.

gnistbög elektriker.

golvdrag påhittat verktyg som nya lärlingar luras att hämta.

golvhuv WC-manschett.

griskuk 1 stålrörkoppling som är både höger- och vänstergängad **2** skruvutdragare, vänstergängat spetsigt verktyg som används för lossning av avbrutna bultar.

grispitt 1 stålrörkoppling som är både höger- och vänstergängad **2** skruvutdragare, vänstergängat spetsigt verktyg som används för lossning av avbrutna bultar.

groda (avlopps groda) monterat avloppssystem som sitter på plats men ännu inte är ingjutet. Hela systemet är då synligt och översikten kan liknas vid en groda.

gängsallad trasig gänga.

göttebenga vaskrensare.

hagalundsnyckel 1 kofot **2** bultsax (Stockholm).

hajen polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner.

hajnyckel skiftnyckel med käft baktill, för 13 mm mutter. Bacho 31.

himlavimpa nippelnyckel, universalverktyg.

himpavimpa 1 nippelnyckel, universalverktyg **2** kranmutternyckel **3** nödlösning, provisorisk lösning, dåligt utfört arbete (Stockholm).

himplavimpel nippelnyckel, universalverktyg.

hitlertång hörnrörtång, rörtång med smala käftar. Bacho modell 442B.

hora 1 vagn med små hjul som är avsedd för ryggläge vid arbete i trånga utrymmen **2** rullstöd.

humlan pinnsvets (Skåne).

hundben 1 blandare som passar i duschkabiner **2** nippelnyckel.

hundkuk 1 45 gradig, gängad stålrörsvinkel **2** stubbmejsel, kort skruvmejsel.

hundpittskåda locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringskopplingar.

hunnakuk konisk rördel med invändig gänga och utvändig vänstergänga. För skarvning av gängade rör i värmesystem. Äldre detalj som numera är ovanlig.

hunnbene nippelnyckel, universalverktyg (Värmland).

huvudnyckel 1 kofot **2** bulstax (Stockholm).

härvelkors nippelnyckel, universalverktyg (Luleå).

hö lin.

idioten nippelnyckel.

impavimpa nippelnyckel, universalverktyg.

innerfittefett locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringskopplingar.

innerfitteskinn hud som ej härdats av arbete, tunn hud som ofta får blåsor och skavsår (Stockholm).

innifittafett Lubonyl, smörjmedel för avloppsrördelar. Föregångare till Glidex.

jordapa markentrepennör, grävmaskinist.

juckasåg tigersåg.

julgran stegborr/antennborr för metall, främst diskbänkar.

kabeltattare elektriker.

kamelkyss vaskrensare.

karlssontång polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner: ”glappkäftig och opålitlig”.

kasatång polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner.

kavaj arbetskläder, blåställ.

kebabtekniker person som gjort VVS-arbeten på en pizzeria eller dyl. Ofta okonventionella och oestetiska lösningar som omöjligen kan ha utförts av en VVS-montör.

kladdjocke målare.

klantarslekoppling korskoppling.

knacken skruvdragare med slagfunktion.

knäckkona förminskningsdel i klämringsskoppling.

koben kofot.

kragluffare yrkesperson som vistas på en byggarbetsplats i kostym.

kruka svart aducerad förminskningsmuff DN 25x15. Används främst vid sprinklermontage.

kråkfot kranmutternyckel.

kukaspy glidex: ett smörjmedel för avloppsördelar.

kurwa -deluxe, -VVS, -AB, -handboken, -bygg, -cigg, -elektriker, -kurwa

polskt ord med betydelsen hora som används både som interjektion och substantiv med allmän referens till polska byggnadsarbetare och felen som de gör. ”Enligt kurwahandboken är det helt korrekt”, ”Kurwa AB”, ”kurwacigg” och ”klassisk kurwa” men oftast bara ”kurwa”.

Kärring 1 rullstöd, ett röstöd i form av ett stativ som underlättar vid kapning av långa rör 2 PEX-rörvinda.

lathund rullstöd, ett röstöd i form av ett stativ som underlättar vid kapning av långa rör.

legobyggare sprinklermontör.

Lena Handèn onanihjälpmedel som byggs av ett plaströr DN 75 och en gumminippel.

lillemor den största rörtångmodellen (Vedum).

lillulla ersättningsmuff plast DN50.

Linda MeLin rörmontörernas skyddshelgon (Enköping).

ljuddämpare kniv.

ljushuvud elektriker.

ljustorpare polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner: ”glappkäftig och opålitlig” (Sundsvall).

locherfälla praktiskt skämt. Locherpasta kletas under ett handtag.

luffarnippel rörnippel med in- och utvändiga gänga.

lysmask elektriker.

läckagemontör sprinklermontör.

lärlingsgreppet att försöka använda polygrip/rörtång åt fel håll. Vanligt nybörjarfel.

lärlingskoppel korskoppling.

mikrofon duschmunstycke.

mongonyckel nippelnyckel.

mormortång den största rörtångmodellen.

motordriven huvudnyckel vinkelslip.

muttersvarv skiftnyckel.

mödomsspräckare upporningsverktyg.

mörarpare korskoppling.

negerarsle bakfall.

negerjobb jobb under dåliga arbetsförhållanden.

negerkyss vaskrensare.

nippelmuff bussning.

nordleding vannpumpetang ” Svær i kjeften”.

norgenippel rörnippel med in- och utvändig gänga.

norrandskoppling ett sätt att koppla med shunt för att undvika frysskador på systemet.

näbbtång hörnrörtång, rörtång med smala käftar. Bacho modell 442B.

näsa snäv bockning som måste göras när ett rör tvingas gå över ett annat.

papegoja polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner: ”glappkäftig och opålitlig”.

papegojtång polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner: ”glappkäftig och opålitlig”.

pappersvändare konsult, kontorist.

paraplykrycka sista biten av en expansionsledning i ett öppet rörsystem, som sticker upp ovan yttertak.

pettring lärling.

plywoodligist snickare.

plåtdoris ventilationsmöntör.

poffel vaskrensare.

proppmaskin bormaskin med slagfunktion.

prästkra WC-manschett.

punnani gumminippel.

ragg lin.

rakvatten vätskan i ett vattenpass.

ritmupp arkitekt.

rulle hink (Dalarna).

ryggkliare specialskrapa för järnrör, ryggklien (Värmland).

ryggsäck kund som ständigt tittar på och följer efter när rörarbete/hantverksarbete utförs.

ryskan ersättningsmuff plast DN 110.

rämja locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringskopplingar (Gävleborgs län).

rörfettaa glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar (inom markentrepnad).

rörhalva lärling.

rörläggarb tillräckligt bra.

rövmör fett mellan skinkorna som kan uppstå efter längre arbetspass på en byggarbetsplats.

sadel påstick, ett rör/rördel som ska fogas på ett rör som redan sitter på plats.

senilborr stegborr/antennborr för metall, främst diskbänkar.

skanskafall bakfall.

skanskarakt lite snett.

skata person som sparar minsta lilla skrotbit. Metallsrot lämnas in på återvinningsdepåer och ger betalt i vikt, men är både tids- och platskrävande fram till försäljningsdagen. En skata bryr sig inte om/ser inte hur mycket arbetstid som går till skrotsamlandet, utan prioriterar småpengar som det oftast handlar om.

skojare förkromad rörnippel i metall in- och utvändig gänga R15xR10.

skojarnippel rörnippel med in- och utvändig gänga.

skräcka öppna en ventil så lite att genomströmning knappt sker.

skvalp vattenpass.

sladdapa elektriker.

slavdräkt arbetskläder, blåställ.

smack locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringskopplingar.

smocka vaskrensare.

smutsigmått ungefärligt mått.

smäck att jobba med servicedelen hos ett rörföretag. Att jobba på entreprenad är att jobba med nyproduktion, ”på bygge”, och service innebär att jobba med underhåll och reovering. På entreprenad är montören stationerad på nyproduktionen tills den är klar, ofta flera år, med möjlighet till ackordslön. På service åker montören runt på olika jobb, ibland flera på en dag.

smäckjobb servicedelen på ett rörföretag.

smäcksåg minibågfil.

snappen hörnrörtång, rörtång med smala käftar. Bacho modell 442B.

snefetta dra en snegänga. Att dra åt en koppling trots att den sitter snett på och därmed riskera läckage.

spetsmuff konisk rördel med invändig gänga och utvändig vänstergänga. För skarvning av gängade rör i värmesystem. Äldre detalj som numera är ovanlig.

spikätare snickare.

spismuff reducering från DN 110 till DN 75, avloppsdel i plast.

språngetta 45 gradig platsrörböj med 1 muff (Stockholm).

språngtvåa 45 gradig plaströrböj med 2 muffar (Stockholm).

spåntupp snickare.

spännband lärling.

stalp stående avloppsledning i mark.

stockholmare polygrip. Polygripen tappar lätt greppet eftersom den är flexibel och passar flera rördimensioner: ”glappkäftig och opålitlig”.

sträckolin påhittad produkt som kan efterfrågas vid tillfällen då det saknas några millimeter för att röret ska sitta perfekt. ”Där skulle du haft lite sträckolin”.

svanhals s-format rör.

svartkona tätningkona för securex, en äldre rörkoppling. Även gulkona fanns förr.

svinpitt 1 stålrörkoppling som är både höger- och vänstergängad **2** skruvutdragare, vänstergängat spetsigt verktyg som används för lossning av avbrutna bultar.

svärmor den största rörtångsmodellen.

sylvekoppel korskoppling.

synvinkel påhittat verktyg som nya lärlingar luras att hämta.

tandtråd gängtråd.

tattarnippel rörnippel med in- och utvändig gänga (äldre uttryck).

telisman 180 gradig avloppsböj (Piteå).

timellare hemmafixare.

tjoffe vaskrensare.

tjompen vaskrensare.

träckatimmar arbeta långsamt med syfte att kunna fakturera fler arbetstimmar (Skåne).

tuppjucken tigersåg.

tåga lite extra lin på gängan då läckagerisk förekommer, en tåga.

ugglerunk locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringsskopplingar.

Ulla ersättningsmuff DN75, plastrördel.

Ulla-Bella isoleringsmontör.

ullhare isoleringsmontör.

ullhund isoleringsmontör.

underkjolafett locherpasta. En tätningspasta som används på gängor tillsammans med lin, och ibland även på klämringsskopplingar.

valp lärling.

valsperma glidex: ett smörjmedel för avloppsrördelar.

vannakogare vaktmästare (Malmö).

varg felbockad rörbit som inte passar och därmed måste kasseras. Ordet kombineras ofta med ett ylande ljud (Skåne och Göteborg).

vaskarånk vaskrensare.

woodruffkil låsanordning på axel i pumpmotor.

vrålapa vinkelslip (Västerås).

väskbärare chef.

väskedängare säljare.

änglahår lin.

ögonmått påhittat verktyg som nya lärlingar luras att hämta.

Bilaga 2. Synonymlista

arbetskläder: slavdräkt, kavaj

bakfall: skanskafall, negerarsle

bultsax: huvudnyckel, hagalundsnyckel

elektriker: gnistapa, slappapa, lysmask, kabeltattare, epelektriker, gnistbög, ljushuvud

glidex: fittilska, fittelse, ugglarunk, kukaspy, ebbja, valsperma fårsperma, rörfettaaa, fettaaa

hörnrörtång: näbbtång, snappen, hitlertång

isoleringsmontör: ullhare, ullhund, Ulla-Bella

kofot: huvudnyckel, hagalundsnyckel, koben

korskoppling: mörarpåre, klantarslekoppling, bravidakoppling, lärlingskoppel, Sylvekoppel, dumskallekoppling

kranmutternyckel: kråkfot, himpavimpa

lin: ragg, hö, änglahår

locherpasta: smack, ugglarunk, innerfittetfett, hundpittskåda, ekkorapickafett, underkjolafett, rämja

lärling: rörhalva, blåbär, färsking, valp, pettring, spännband

minibågfil: gaysåg, fånsåg, glöttasåg, smäcksåg

målare: dagisbarn, kladdjocke

nippelnyckel: cicocico, idioten, hundben, hunnbene, mongonyckel, himlavimpa, himpavimpa, impavimpa, himlavimpel, härvelkors

polygrip: karlssontång, papegoja, papegojtång, stockholmare, hajen, kasatång, ljustorpare

rörnippel, in- och utvändig: skojarnippel, skojare, norgenippel, luffarnippel, tattarnippel

rörtång, största modellen: mormortång, svärmor, lillemor

servicejobb: smäck, smäckjobb

snickare: gipskatt, spåntupp, spikätare, plywoodligist

sprinklermontör: ettrörsmontör, läckagemontör, legobyggare

stålrörskoppling som är både vänster- och högergängad: grispitt, svinpitt, griskuk

skruvutdragare: grispitt, svinpitt, griskuk

stegborr: julgran, senilborr

tigersåg: tuppjucken, juckasåg

universal WC: bakåtskitare, bakmusad WC, bakblåsare, bakrykare

vaskrensare: smocka, kamelkyss, negerkyss, barnmorska, fosterfördrivare, götdebenga, vaskarånk, tjompen, tjoffe, poffel

vattenpass: blötbräda, skvalp, bubbelpinne

WC manchett: baldakin, prästkrage, fes, golvhuv